

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi henkilörekisterilain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilörekisterilakia niin, että tiedotusvälineiden niin sanottuihin toimituksellisiin rekistereihin sovellettaisiin henkilörekisterilakia vain rekisterin suojaamista ja tähän liittyvää valvontaa koskevin osin. Toimituksellisella rekisterillä tarkoitetaan yksinomaan tiedotusvälineen toimitustyössä käytettäväksi tarkoitettua henkilörekisteriä, joka ei ole muiden kuin toimitustyötä tekevien käytettävissä. Henkilörekisterilakia ei sovellettaisi lainkaan sellaiseen henkilörekisteriin, joka sisältää vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan. Tietosuojaviranomaisten toimivalta toimituksellisten rekistereiden osalta rajoittuisi tietosuojavaltuutetun velvollisuuden valvoa, että rekisterinpitäjä suojaa nämä rekisterinsä.

Henkilörekisterilakia ehdotetaan muutetta-

vaksi myös niin, että henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten pidettävään henkilörekisteriin saisi laissa säädetyn yhteysvaatimuksen estämättä kerätä ja tallettaa asetuksella tarkemmin määritellyjä henkilötietoja.

Edelleen ehdotetaan, että henkilörekisterilakia ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia muutettaisiin siten, että henkilörekisteristä voidaan luovuttaa henkilötietoja henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten, jollei rekisteröity ole kieltänyt tietojen luovuttamista.

Lisäksi ehdotetaan uudistettavaksi laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta. Muutokset johtuvat lähinnä valtion virkamieslainsäädännöstä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1	4.2. Henkilömatrিকেleita ja sukututkimusta koskeva ehdotus	13
YLEISPERUSTELUT	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	14
1. Nykytila	3	5.1. Riippuvuus muista esityksistä	14
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	5.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	14
Henkilörekisterilainsäädäntö	3	5.3. Henkilörekisterilain kokonaisuudistus ...	14
Sananvapaus ja siihen liittyvä lainsäädäntö	4		
Tiedotusvälineiden henkilörekisterit	5	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
Henkilömatrিকელი- ja sukututkimusrekisterit	6	1. Lakiehdotusten perustelut	15
1.2. Oikeusvertailevia näkökohtia	6	1.1. Henkilörekisterilaki	15
Yleistä	6	1.2. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta ...	18
Ruotsi	7	1.3. Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta	19
Norja	7	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	20
Tanska	7	3. Voimaantulo	20
Islanti	8	LAKIEHDOTUKSET	20
Eräät muut maat	8	LIITTEET	24
Kansainväliset sopimukset	8	Liite 1. Rinnakkaistekstit	24
1.3. Nykytilan arviointi	9	1. Laki henkilörekisterilain muuttamisesta	24
Tiedotusvälineiden rekisterit	9	2. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta	26
Henkilömatrিকელი- ja sukututkimusrekisterit	10	Liite 2. Asetusluonnokset	27
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ...	11	1. Asetus henkilörekisteriasetuksen muuttamisesta	27
3. Esityksen vaikutukset	12	2. Asetus tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta	28
3.1. Taloudelliset vaikutukset	12		
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset ..	12		
3.3. Vaikutukset tiedotusvälineiden ja kansalaisten kannalta	13		
4. Asian valmistelu	13		
4.1. Tiedotusvälineiden henkilörekistereitä koskeva ehdotus	13		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Henkilörekisterilainsäädäntö

Tietosuojaan yleislaki, henkilörekisterilaki (471/87) tuli voimaan vuoden 1988 alusta. Lain keskeisenä tavoitteena on 1 §:n 1 momentin mukaan henkilön yksityisyyden sekä hänen etujensa ja oikeuksiensa suojaaminen. Yksityisyyteen kuuluu muun muassa oikeus tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä sekä oikeus järjestää yksityiselämänsä ilman perusteetonta ulkopuolisten puuttumista. Henkilörekisterilain tavoitteena on myös hyvän rekisteritavan luominen henkilötietojen käsittelyssä. Laki osoittaa, minkälainen henkilötietojen kerääminen, tallettaminen ja käyttö voidaan eri tilanteissa sallia ja millä edellytyksillä talletettuja henkilötietoja voidaan luovuttaa edelleen.

Henkilörekisterilaki ei sen 1 §:n 3 momentin mukaan aiheuta muutosta oikeuteen julkaista painokirjoituksia. Sen sijaan painokirjoitusten tausta-aineistona oleva henkilörekisterinpito on lain sääntelyn alaista.

Henkilörekisterilaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä tiedotusvälineiden toimituksellisista rekistereistä ja arkistoista. Tämän vuoksi niiden asema määräytyy lain yleisten säännösten mukaan, jotka taas ovat tässä suhteessa tulkinvaraisia. Vaikka henkilörekisterilaki koskeekin tiedotusvälineiden toimitustyön tausta-aineistona olevia rekistereitä, tilanne on käytännössä avoin, koska rekisterinpitäjiä velvoittavia ennakkopäätöksiä asiasta ei ole annettu eikä tietosuojavaltuutettu ole tähän mennessä kohdistanut valvontakeinojaan täysimääräisesti näihin rekistereihin.

Henkilörekisterilain 5 §:ssä säädetään siitä, milloin henkilörekisterin pitäminen on sallittua. Henkilörekisterin laajuus eli se, kenestä saa kerätä ja tallettaa tietoja henkilörekisteriin, määräytyy pääsääntöisesti 5 §:n 1 momentin yhteysvaatimuksen perusteella. Sen mukaan henkilörekisterilakiin saa ilman rekisteröidyn suostumusta tai tietosuojalautakunnan lupaa kerätä ja tallettaa tietoja vain sellaisista henkilöistä, joilla asiakas- tai palvelussuhteen, jäsenyyden tai muun niihin verrattavan suhteen vuoksi on asiallinen yhteys rekisterinpitäjän

toimintaan. Henkilörekisterin pitäminen on siten ensisijaisesti sallittua vain, jos se perustuu rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn molemminpuoliseen yhteydenpitoon ja jos rekisteriä käytetään tämän yhteydenpidon hallinnointiin.

Henkilörekisterilain kattavista määritelmistä johtuu, että myös henkilömatrikkeliä ja sukututkimusta varten kerättävät tiedot ovat yleensä henkilörekisterilaissa tarkoitettuja henkilötietoja ja niistä muodostuu henkilörekistereitä. Henkilörekisterilain säännöksiä sovelletaan tämän vuoksi myös kerätessä ja tallettaessa tietoja henkilömatrikkeliä tai sukututkimusta varten. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jää sen 1 §:n 2 momentin nojalla vain sellainen harrastusluonteinen sukututkimus, jossa tietoja käytetään vain henkilökohtaisiin tarkoituksiin.

Henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentissa säädetty yhteysvaatimus ei yleensä täyty henkilömatrikelin tai sukututkimuksen laatijan ja rekisteröitävien henkilöiden välillä. Henkilömatrikkeliä tai sukututkimusta varten tarvittavia henkilötietoja kerätään sekä rekisteröidyiltä itseltään että muista tietolähteistä. Ensin mainitussa tapauksessa rekisteröidyt suostuvat tietojen antaessaan samalla myös niiden keräämiseen ja tallettamiseen rekisteriin eikä henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentissa säädetty yhteysvaatimus ole tällöin esteenä rekisteritoiminnalle. Jos tiedot sen sijaan saadaan muista lähteistä, tietojen kerääminen ja tallettaminen edellyttää yhteysvaatimuksen puuttuessa tietosuojalautakunnan poikkeuslupaa. Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta koskevia poikkeuslupa-asioita onkin ollut runsaasti tietosuojalautakunnassa.

Tiedon luovuttaminen yksityisen pitämästä henkilörekisteristä on henkilörekisterilain 18 §:n mukaan mahdollista muun muassa rekisteröidyn suostumuksella tai toimeksiannosta taikka edellyttäen, että tietojen luovuttaminen on tavanomainen osa rekisterinpitäjän toimintaa ja että rekisteröidyn voidaan olettaa tietävän tietojen tällaisesta luovuttamisesta. Henkilötietojen massaluovutus yksityisen pitämästä henkilörekisteristä määräytyy lain 19 §:n mukaan. Massaluovutus, jota lain 2 §:n mukaan on muun muassa suurehkon henkilötietomäärän luovuttaminen tai tietojen luovuttaminen teknisen käyttöyhteyden avulla, on 19 §:n mukaan mahdollista muun muassa rekisteröidyn suostumuksella tai tietosuojalautakunnan lu-

valla. Massaluovutus on mahdollista myös, jos luovutuksensaajalla on henkilörekisterilain mukainen oikeus tallettaa luovutettavat henkilötiedot henkilörekisteriin eikä tietojen luovutus ja käyttö vaaranna rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänen etujaan tai oikeuksiaan.

Viranomaisten henkilörekisterit ovat yleisiä asiakirjoja, ja tietojen luovuttaminen niistä määräytyy joko erityislainsäädännön tai yleisten viranomaistietojen julkisuutta ja salassapitoa koskevan sääntelyn mukaan. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:ssä (472/87) säädetään viranomaisten automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpitämien rekisteritietojen luovuttamisesta massaluovutuksena. Massaluovutus on pykälän mukaan mahdollista vain, jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa tai tietosuojalautakunta luvan, jos luovuttaminen tapahtuu lain tai asetuksen nojalla tai jos tietoja luovutetaan tieteellistä tutkimusta tai tilastointia varten ja luovutus täyttää henkilörekisterilain 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset.

Sananvapaus ja siihen liittyvä lainsäädäntö

Sananvapaus ja siihen asiallisesti liittyvä painovapaus määritellään yleisiksi perusoikeuksiksi Suomen Hallitusmuodon 10 §:ssä. Säännöksen mukaan "Suomen kansalaisella on sananvapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta estämättä". Säännöksen määrittelemä sananvapaus turvaa oikeuden ilmaista mielipiteitä, oikeuden julkaista painosta tai muuten levittää mielipiteitä ja myös oikeuden vastaanottaa toisten ilmaisuja. Niin ikään sellaiset viestinnän muodot kuin elokuvat ja videot sekä yleisradio- ja kaapelilähetystoiminta kuuluvat sananvapauden piiriin.

Sananvapauden keskeisenä tarkoituksena on suojata mielipiteen ilmaisua ja viestintää ennakkolliselta sensuurilta, tarkastukselta, valvonnalta ja muilta etukäteen toteutettavilta rajoituksilta. Sananvapauteen kuuluu oikeus julkaista viestejä tai ilmaista mielipiteitä ilman etukäteen hankittavaa lupaa ja vapaana muista vastaavanlaisista rajoituksista.

Sananvapauden käyttämisestä annetaan hallitusmuodon 10 §:n 2 momentin sisältämän lakivaruksen mukaan säännöksiä lailla. Sananvapauden käyttämiseen voidaan kuitenkin kohdistaa vain järjestysluonteisia ja yleisestä

laista aiheutuvia rajoituksia. Tällaisia sanan- tai painovapauden käyttämistä määritteleviä, tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettyjä säännöksiä sisältyy muun muassa rikos- ja tekijänoikeuslainsäädäntöön.

Vireillä on perusoikeusuudistus perusoikeuskomitean (komiteanmietintö 1992:3) ja perusoikeustyöryhmä 1992:n (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 2/1993) ehdotusten pohjalta. Olennaisin muutos sananvapauteen olisi se, että se ulotettaisiin kaikkiin, ei vain Suomen kansalaisiin.

Erityisesti painovapauden sisältöä ja käyttämistä keskeisesti määrittelevä säädös on nykyisin painovapauslaki. Lain 1 §:n (308/93) mukaan jokaisella on oikeus viranomaisten ennalta estämättä julkaista painokirjoituksia noudattaen, mitä tässä laissa säädetään. Lain 4 luvussa säädetään julkaisu-oikeuden sisällöstä ja käyttämisestä, 5 luvussa julkisten asiakirjojen julkaisemisesta ja 6 luvussa oikeudellisen vastuun perusteista.

Painovapauslaki sääntelee vain painokirjoitusten varsinaista julkaisemista. Sen sijaan painovapauden käyttämiseen mahdollisesti kohdistuvat järjestyssäännökset eivät voi koskea sananvapauden sisällöllistä käyttämistä, muun muassa tiedon vastaanottamista ja viestin käsittelyä ja muodostamista painokirjoituksen julkaisemiseksi, koska ennakollisten esteiden asettaminen sananvapauden käyttämiselle on nimenomaisesti kielletty hallitusmuodon 10 §:n 1 momentissa.

Yksityisyyden suojaa joukkotiedotusvälineiden toiminnassa on perinteisesti pyritty turvaamaan erityisin sääntelyin ja muin järjestelyin. Rikoslaisissa säädetään rangaistavaksi kunnianloukkaukset eli herjaus, solvaus ja kuolleen muiston häpäiseminen (RL 27 luvun 1-3 ja 4 §). Rikoslain 27 luvun 3 a §:ssä (908/74) säädetään rangaistus yksityiselämän loukkaamisesta sille, joka ilman laillista oikeutta joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muulla sen kaltaisella tavalla julkisesti levittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan, joka on omiaan aiheuttamaan hänelle vahinkoa tai kärsimystä.

Tietolähteen yksityisyyden suoja on turvattu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:ssä ja esitutkintalain (449/87) 27 §:n säännöksin. Näiden säännösten mukaan muun muassa päätoimittaja, toimittaja, kustantaja ja vastaava ohjelmatoimittaja saavat kieltäytyä vastaamasta lähteen henkilöllisyyttä koskevaan kysymykseen, jollei asia koske rikosta, josta saattaa

seurata vankeutta vähintään kuusi vuotta, tai rangaistavaa salassapitovelvollisuuden rikkomista.

Arvostelun tai loukkauksen kohteeksi joutuneella on oikeus painovapauslain 25 §:n mukaan vastineen antamiseen. Pykälän mukaan henkilöllä, joka pitää itseään aikakautisessa painokirjoituksessa loukattuna tai tahtoo oikaista jonkin hänestä siinä julkaistun tiedonannon, on oikeus saada vastineensa painokirjoitukseen.

Vastaava säännös vastineoikeudesta yleisradiotoiminnassa sisältyy radiovastuulain 6 a §:ään (1148/92). Asianomaisen yleisradiotoiminnan harjoittaja on pykälän 1 momentin mukaan velvollinen oikaisemaan ohjelmaan sisältyneen virheellisen asiatiedon. Tämä Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus) liittyvä säännös tulee voimaan astutuksella säädettävänä ajankohtana.

Painovapauslain mukainen vastuujärjestelmä koostuu kahdesta osasta. Pääsääntönä on normaali rikosoikeudellinen vastuu, mutta järjestelmää on täydennetty erityisellä päätoimittajan vastuulla. Jos päätoimittaja on ollut rikoksessa tekijänä, yllyttäjänä tai avunantajana, ratkaistaan asia yleisten rikosoikeudellisten säännösten mukaan. Mikäli päätoimittaja ei tätä kautta joudu vastuuseen, tulee painovapauslain mukainen vastuujärjestelmä sovellettavaksi. Tällöin voidaan esimerkiksi jutun kirjoittaja tuomita rikoslain mukaan ja päätoimittaja painovapauslain mukaan. Vastaavan ohjelma-toimittajan rikosoikeudellisesta vastuusta säädetään saman sisältöisesti radiovastuulaissa.

Rikoslaisissa ja painovapauslaissa säädetyn rangaistusseuraamuksen lisäksi yksityisyyden suojan loukkaamisesta joukkotiedotusvälinettä käyttäen voi seurata vanhingonkorvauslain (412/74) mukainen vahingonkorvausvelvollisuus.

Tiedotusvälineiden henkilörekisterit

Tiedotusvälineiden sisäiset henkilörekisterit voidaan yleisesti ottaen jakaa toimitustyötä palveleviin rekistereihin ja muihin rekistereihin. Tyypillisiä toimitustyötä palvelevia rekistereitä ovat erilaiset teksti- ja kuva-arkistot sekä toimittajien työtään varten pitämät omat rekisterit. Muita kuin toimitustyötä palvelevia rekistereitä voivat olla esimerkiksi erilaiset hallinnolliset rekisterit, kuten henkilöstö-, palkka- ja

taloushallinnon rekisterit sekä asiakasrekisterit.

Toimitustyötä palvelevista rekistereistä keskeisiä ovat tekstiarkistot, jotka sisältävät artikkelia, uutisia ynnä muita sellaisia julkaistuja tietoja. Tekstiarkistoihin voidaan kerätä ja tallettaa joko pelkästään omassa tiedotusvälineessä julkaistuja tai myös muiden tiedotusvälineiden julkaisemia tietoja. Tekstiarkistot on perinteisesti pidetty manuaalisesti niin sanottuina leikearkistoina. Kun toimitustyössä on nykyään yhä enemmän siirretty automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettäviin toimitusjärjestelmiin, myös julkaistujen tietojen arkistoinnissa on siirrytty tai tullessaan siirtymään sähköisiin menetelmiin. Esimerkiksi sanomalehdissä lehtituotannon kehittyminen siten, että toimittajat kirjoittavat juttunsa suoraan toimitusjärjestelmän näyttöpäätteillä, on mahdollistanut juttujen sähköisen arkistoinnin. Toimittajat voivat olla kaksisuuntaisessa yhteydessä toimistusten sähköisiin arkistointijärjestelmiin. He voivat käyttää arkistoa jutun taustatietojen etsimiseen ja lähettää valmiit jutut suoraan arkistoitaviksi.

Manuaalisesti ylläpidettäviin tekstiarkistoihin tietoja talletetaan yleensä joko asia- tai henkilöperusteisesti taikka molemmilla tavoilla. Automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävästä tekstiarkistosta tietoja voidaan hakea myös henkilön nimellä. Tekstiarkiston tietoja käytetään toimituksellisessa työssä usein tausta-aineistona valmisteltaessa uusia juttuja.

Kuva-arkistot voivat sisältää sekä julkaistua että julkaisematonta kuva-aineistoa. Kuvat arkistoidaan sekä asiaperusteisesti että henkilöperusteisesti. Usein arkistoidaan myös kuvatekstejä, jos kuva on julkaistu aikaisemmin, sekä henkilötietoja, jos kysymys on henkilökuvaista. Kuva-arkistossa voi olla myös sellaista kuva-aineistoa, joka ei sisällä henkilötietoja sen vuoksi, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa kuvista.

Myös kuva-arkistojen pitämisessä ollaan siirtymässä elektronisiin menetelmiin. Kuvia voidaan syöttää ja arkistoida tulevaa julkaisua varten. Kuva-arkistoon talletetaan yleensä myös tiedot kuvausajankohdasta, kuvaajasta, kuvauspaikasta ja kuvassa olevista henkilöistä sekä kuvaan julkaistaessa liitetty teksti. Kuvaa voidaan myös kuvailla vapaasti, jolloin se voidaan hakea arkistosta vapaan kuvailun asiasanoilla.

Yksittäisillä toimittajilla ja toimitusosastoilla on lisäksi omia arkistoja ja rekistereitä erikois-

alueiltaan. Nämä rekisterit ovat toimittajien omaa käyttöä varten kehittämiä ja pitämiä tiedostoja. Ne voivat olla manuaalisia tai automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettäviä.

Henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekisterit

Tietosuojalautakunta on myöntänyt poikkeuslupia sekä henkilömatrikkeli- että sukututkimusrekistereitä varten. Poikkeuslupan myöntämisen edellytyksenä on, että luvan myöntämiseen on painava syy ja rekisteröidyn yksityisyyden sekä hänen etujensa ja oikeuksiansa ja valtion turvallisuuden vaarantuminen voidaan estää. Poikkeuslupan myöntämisen edellytyksenä olevana painavana syynä on henkilömatrikkeli- ja sukututkimustapauksissa voitu pitää esimerkiksi sitä, että keräämällä ja tallettamalla henkilötietoja näihin tarkoituksiin hakija tallettaa arvokasta henkilöhistoriatietoa esimerkiksi suvun jäsenistä tai ammattikunnasta.

Tietosuojalautakunnan käytännössä on katsottu, että tietojen keräämiseksi toimitettuun kyselyyn vastaamatta jättäneistä saa kerätä ja tallettaa tietyt tavanomaiset perustiedot. Kuolleiden henkilöiden osalta on menetelty siten, että jos omaiset eivät toimita pyydettyjä tietoja, saa kuolleesta henkilöstä kerätä ja tallettaa tietoja kuten muista toimitettuun kyselyyn vastaamatta jättäneistä henkilöistä.

Tietosuojalautakunnan käsiteltävinä olleiden poikkeuslupahakemusten mukaan tavallisimpia henkilömatrikkeleita laadittaessa tarvittavia tietoja ovat rekisteröidyn nimitiedot, kotipaikka, syntymäaika ja -paikka, arvo ja ammatti, puolison nimitiedot, avioliiton solmimisvuosi, puolison arvo ja ammatti, omien vanhempien ja puolison vanhempien nimitiedot, arvot ja ammatit sekä lasten nimi- ja syntymäaikatiedot. Lisäksi henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekisterit sisältävät sen muodostajan mielestä tarpeellisen määrän tietoja, jotka liittyvät matrikkelin käyttötarkoitukseen, esimerkiksi ammattikunta tai koulun entiset oppilaat. Tämä tietosisältö voi olla hyvin laaja, esimerkiksi henkilön julkaisut, luottamustoimet ja kunniamerkit. Henkilömatrikkelissa on usein myös asianomaisen henkilön valokuva. Usein rekisteriin otetaan myös tieto rekisteröidyn kuolinajasta ja -paikasta. Henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekistereitä muodostetaan tietojen julkaisemiseksi ja yleensä kuolleista henkilöistä julkaistaan omaisten lähettämät tiedot sellaisenaan.

Sukututkimusrekisterit voivat sisältää esi-

merkiksi seuraavia tietoja sukututkimuksen piirissä olevista henkilöistä: nimitiedot, sukupuoli, syntymäaika ja -paikka, kasteaika ja -paikka, paikkakuntatieto, arvo ja ammatti, kuolinaika ja -paikka, kuolinsyy (yleensä viime vuosisadalla tai aikaisemmin kuolleista), hautausaika ja -paikka, vanhemmat, isovanhemmat, aviopuoliso tai aviopuolisot, avioliittojen lukumäärä, lapset, sisarukset sekä sisarusten puoliset. Koska sukututkimus usein kohdistuu edesmenneisiin sukupolviin, suurin osa rekisterin sisältämistä tiedoista voi koskea kuolleita.

Rekisterin käyttötarkoitus rajaa sen tietosisältöä. Esimerkiksi osoite- ja puhelinnumero-tietoja on tietosuojalautakunnan päätösten mukaan saanut kerätä ja tallettaa matrikkeli- tai sukututkimusrekisteriin vain henkilömatrikkelin tai sukututkimuksen laatimista varten tarpeellista yhteydenottoa varten. Näitä tietoja ei siten saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuten esimerkiksi suoramainontaan.

Tietosuojalautakunta on lupapäätöksissään rajoittanut lähinnä rekisteröitävien henkilöiden vanhempien ja puolison tietojen keräämistä ja tallettamista. Erityisesti henkilömatrikkeleita koskevilla lupapäätöksissä edellytykseksi on voitu asettaa tiettyjen tietojen osalta myös rekisteröitävän nimenomainen suostumus.

Tietosuojalautakunta on ratkaisukäytännössään katsonut, ettei henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekisterien pitäminen ole siten välttämätöntä, että niihin tulisi voida kerätä ja tallettaa sellaisten henkilöiden tietoja, jotka ovat sen kieltäneet. Lupapäätöksiin on otettu lupaehtona tämän sisältöinen kiello-oikeus. Sama on koskenut niiden kuolleiden henkilöiden tietoja, joiden omaiset ovat kieltäneet tietojen rekisteröimisen. Lautakunnan käsittelemissä lupahakemuksissa on usein mainittu, ettei henkilömatrikkeliin tai sukututkimukseen oteta sellaisten henkilöiden tietoja, jotka ovat kieltäneet tietojensa keräämisen ja tallettamisen näihin tarkoituksiin.

1.2. Oikeusvertailevia näkökohtia

Yleistä

Yksityisyyden suojan suhde tiedotusvälineiden toimituksellisiin rekistereihin on järjestetty eri maiden tietosuojalainsäädännössä vaihtelevilla tavoin. Useissa maissa tietosuojalainsäädäntöä sovelletaan kaikilta osin myös tiedotus-

välineiden toimituksellisiin rekistereihin. Eräissä maissa taas nämä rekisterit on rajattu kokonaan tietosuojalainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. Muutamissa maissa asia on ratkaistu niin, että toimitukselliset rekisterit kuuluvat lähtökohtaisesti lain soveltamisalaan, mutta eräitä lain säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta näihin rekistereihin. On myös maita, joissa toimituksellisiin rekistereihin sovelletaan vain määrättyjä tietosuojalain säännöksiä esimerkiksi tietoturvaa koskevia säännöksiä.

Myös henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekistereihin suhtaudutaan eri maiden tietosuojalainsäädännössä vaihtelevasti. Useiden maiden tietosuojalainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekistereistä. Muutamissa maissa nämä henkilörekisterit on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Yleisenä lähtökohtana eri maiden lainsäädännössä on, että yksinomaan yksityistä tarkoitusta palveleva rekisteritoiminta on sallittua.

Ruotsi

Ruotsin tietosuojalakia (*Datalagen 1973:287*; painettu uudelleen 1982:446) sovelletaan kaikilta osin tiedotusvälineiden henkilörekistereihin. Laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekistereistä. Lain 2 §:n mukaan henkilörekisteritoiminnan edellytyksenä yleensä oleva ilmoitus- tai lupamenetely ei koske yksinomaan yksityistä tarkoitusta varten ylläpidettyjä henkilörekistereitä. Ruotsissa on katsottu, että tällaista rekisteritoimintaa on esimerkiksi yksityinen sukututkimus, joka ei tapahdu ammattimaisesti tai elinkeinotoimintana.

Ruotsissa on valmistunut mietintö tietosuojalain kokonaisuudistuksesta (*En ny datalag. SOU 1993:10*). Mietinnössä on käsitelty myös julkaisutoimintaan liittyvän henkilötietojen käsittelyn sääntelyä. Mietintö on ollut lausunnolla. Uudistuksen jatko on vielä avoin.

Norja

Norjan henkilörekisterilakia (*Lov om personregistre m.m. 1978:48*) sovelletaan myös tiedotusvälineiden henkilörekistereihin. Säännösten soveltamiskäytäntö voi kuitenkin olla näiden rekistereiden osalta väljempi kuin mihin sään-

nökset antaisivat mahdollisuuden. Oikeusministeriö on muun muassa vapauttanut lehdistön toimitustyössä käytettävät henkilörekisterit lain yleisestä lupavelvollisuudesta. Jos ulkopuolisilla on suorakäyttöyhteys tiedotusvälineiden rekistereihin, siihen tarvitaan tietosuojaviranomaisen lupa. Norjassa on lain nojalla asetuk-sella säädetty, ettei henkilörekisterilakia sovelleta kirjoihin ja aikakausjulkaisuihin. Tästä huolimatta lakia sovelletaan kyseisten julkaisujen laatimiseksi muodostettaviin henkilörekistereihin.

Norjan henkilörekisterilaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä henkilömatrikkeleista ja sukututkimuksesta.

Tanska

Tanskassa lehdistön rekistereistä säädetään yksityisiä rekistereitä koskevassa tietosuojalaisa (*Lov om private registre 1987:622*). Lakia sovelletaan sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettäviin että manuaalisiin rekistereihin.

Lain 2 c luvun mukaan mainittua lakia ei sovelleta sellaisiin atk-henkilörekistereihin, jotka sisältävät yksinomaan aikakautisissa kirjoituksissa, kuten sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistuja tietoja (*pressens informationsregistre*). Tällaisesta rekisteristä on kuitenkin ilmoitettava tietosuojaviranomaiselle (*registertilsynet*), joka voi antaa tarkempia määräyksiä rekisterinpidosta henkilön yksityisyyden suojaamiseksi. Rekisterinpitäjän on pyynnöstä ilmoitettava henkilölle, mitä tietoja hänestä on rekisteröity. Lehdistön arkistorekisteristä saa luovuttaa tietoja ilman rekisteröidyn tai hänen puolestaan toimivan suostumusta vain aikakautisessa kirjoituksessa julkaisemista varten tai jos tietojen luovuttamisesta erikseen säädetään.

Yksityisiä rekistereitä koskevan lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät rekisterit, joita ylläpidetään henkilöhistoriallisten tutkimusten ja hakuteosten julkaisemista varten. Lain esitöissä on katsottu, että henkilöhistoriaan liittyvät tiedot ovat usein osa tieteellistä tutkimusta, mutta tällaisia rekistereitä voidaan pitää myös muihin käyttötarkoituksiin, kuten hakuteosten julkaisemiseksi osana elinkeinotoimintaa.

Tanskassa on pyritty uudistamaan lehdistön rekistereitä koskevia säännöksiä. Asiaa koske-

va lakiehdotus on ollut kansankäräjien käsiteltävänä. Saatujen tietojen mukaan kansankäräjät ei kuitenkaan ole hyväksynyt lakiehdotusta siitä esitetyn kritiikin vuoksi, ja uudistuksen jatkovalmistelu on vireillä.

Islanti

Islannissa tietosuojalakia (1989:121) sovelletaan kaikilta osin tiedotusvälineiden pitämiin henkilörekistereihin. Sen sijaan henkilömatrikkeli sekä sukututkimus- ja henkilöhistorialliset rekisterit jäävät tietosuojalain soveltamisalan ulkopuolelle. Tällainen rekisteritoiminta on Islannissa yleistä ja on pidetty tarkoituksenmukaisena jättää se tietosuojalain ulkopuolelle.

Eräät muut maat

Yhdistyneiden Kuningaskuntien tietosuojalakia (1984) sovelletaan kaikilta osin tiedotusvälineiden henkilörekistereihin. Laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekistereistä. Lakia ei sovelleta yksityisten henkilöiden yksinomaan henkilökohtaisiin tarkoituksiin pitämiin henkilörekistereihin.

Itävallan tietosuojalakia (1978) sovelletaan tiedotusvälineiden henkilörekistereihin rajoitusti niin, että näihin rekistereihin sovelletaan vain rekistereiden suojaamista ja tietoturva koskevia säännöksiä. Itävallan tietosuojalaissa säädetään tietojen keräämisestä ja käsittelystä yksityiseen tarkoitukseen siten, että henkilötietoja saadaan kerätä siinä määrin kuin se on oikeutetusti välttämätöntä ja ottaen huomioon rekisteröidyn ja hänen perheensä yksityisyyden suoja. Tietoja voidaan kerätä ja käyttää esteettä yksinomaan yksityiseen tarkoitukseen.

Alankomaiden tietosuojalakia (1988) ei sovelleta miltään osin sellaisiin henkilörekistereihin, joita käytetään yksinomaan lehdistön, radion tai television toimitustyössä.

Ulkomaisten tietosuojalainsäädännön suhdetta tiedotusvälineiden rekistereihin on selostettu laajemmin Lehdistörekisterityöryhmän mietinnössä (10.5.1993).

Kansainväliset sopimukset

Euroopan neuvoston puitteissa *ihmisoikeuk-*

sien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/90), jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus, 8 artiklan 1 kappaleessa turvataan jokaiselle yksityiselämän suoja. Myös tietosuojan on katsottu kuuluvan artiklassa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Yksityiselämän suoja voidaan artiklan 2 kappaleen mukaan rajoittaa lainsäädännöllä muun muassa silloin, kun se on välttämätöntä muiden oikeuksien tai vapauksien suojelemiseksi.

Sananvapauden sisältöä ja alaa määrittelee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kappale, joka nimenomaisesti turvaa muun muassa oikeuden vastaanottaa tietoja ilman viranomaisten asettamia ennakoesteitä. Tämän artiklan keskeisenä sisältönä on viranomaisten suorittaman ennakkotarkastuksen ja -sensuurin kieltö: ”Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.”

Euroopan neuvoston puitteissa *yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä* vuonna 1981 tehty *yleissopimus* (SopS 36/92), jäljempänä tietosuojasopimus, tuli Suomen osalta voimaan huhtikuussa 1992. Tietosuojasopimus edellyttää muun muassa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen ja tarpeellisuusvaatimuksen noudattamista henkilötietojen käsittelyssä (5 artikla). Tiedot eivät myöskään saa olla virheellisiä tai vanhentuneita. Edelleen sopimus sisältää muun muassa määräykset arkaluonteisten tietojen käsittelystä (6 artikla), tietoturvasta (7 artikla) ja rekisteröidyn tarkastusoikeudesta (8 artikla) sekä kansainvälisestä tietojen siirrosta (12 artikla).

Tietosuojasopimuksessa ei ole nimenomaisia määräyksiä tiedotusvälineiden toimituksellisista rekistereistä. Lähtökohtana on, että siltä osin kuin nämä rekisterit ovat sopimuksessa tarkoitettuja automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettäviä henkilörekistereitä, ne kuuluvat sopimuksen soveltamisalaan samalla tavoin kuin muutkin henkilörekisterit. Sopimuksen 9 artikla sallii kuitenkin poikkeamisen sopimuksen määräyksistä muun muassa silloin, kun poikkeamisesta on säädetty sopimusvaltion lainsäädännössä ja kun se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä rekisteröityjen tai muiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Sopimuksen perustelumuistion mukaan ”muiden vapaudet ja oikeudet” sisältää muun muassa sananvapauden. Tietosuoja-sopimus antaa sopimusvaltioille edellä mainituilla edellytyksillä mahdollisuuden poiketa sopimuksen määräyksistä sananvapauden ja tietosuojan välisen suhteen järjestämiseksi. Sopimus ei sääntele sitä, millä tavoin sopimusvaltiot järjestävät tämän asian lainsäädännössään.

Henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekisterit eivät ole olleet kansainvälisen huomion kohteena. Niistä ei ole mainintaa Euroopan neuvoston tietosuoja-sopimuksessa. Euroopan neuvosto ei myöskään ole antanut tällaista rekisteritoimintaa koskevia suosituksia. Tämänkaltaisia rekistereitä koskevat tavanomaiset tietosuoja-periaatteet.

Euroopan yhteisössä (EY) valmisteltavana olevan *tietosuojaa koskevan direktiivin* (Amended proposal for a Council Directive on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data COM(92) 422 final — SYN 287 15.10.1992) tarkoituksena on turvata toisaalta henkilöiden yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä ja toisaalta henkilötietojen vapaa liikkuminen EU:n jäsenvaltioiden sisällä. Direktiiviä sovellettaisiin sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla että manuaalisesti toteutettavaan henkilötietojen käsittelyyn.

Direktiiviluonnoksen 6 artikla sisältää käsiteltävien henkilötietojen laatua koskevia periaatteita. Artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltioiden tulisi huolehtia siitä, että henkilötietoja käsitellään asianmukaisesti ja laillisesti. Asianmukaisuuden vaatimus tarkoittaa muun muassa, ettei tietoja saa kerätä siten, ettei henkilö ole keräämisestä tietoinen.

Direktiiviluonnokseen sisältyvä 9 artikla koskee henkilötietojen käsittelyä ja sananvapautta. Artikla ei sääntelisi yksityisyyden suojan ja sananvapauden välistä suhdetta, vaan velvoittaisi jäsenmaat välisessä lainsäädännössään sovittamaan yhteen yksityisyyden suojan ja sananvapauden. Tässä tarkoituksessa jäsenvaltioiden tulisi säätää tiedotusvälineiden toimittajien rekistereitä koskevia poikkeuksia tietosujadirektiivin säännöksistä. Tietosujadirektiiviluonnos ei anna kansainvälistä mallia siitä, miten tietosuojan ja sananvapauden välinen suhde tulisi järjestää, vaan jättää tämän asian jokaisen jäsenvaltion ratkaistavaksi.

Luonnoksen 12 artikla velvoittaisi jäsenmaat

turvaamaan, että sille, jota tiedot koskevat, ilmoitetaan tietojen luovuttamisesta sivulliselle. Ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan olisi, jos asianomaiselle on jo aiemmin ilmoitettu tietojen luovuttamisesta. Ilmoitusvelvollisuudesta voitaisiin myös säätää poikkeuksia ja tietoja luovuttaa siitä asianomaiselle ilmoittamatta muun muassa silloin, kun tietojen luovuttaminen on tarpeen toisen henkilön vastaavan oikeuden puolustamiseksi tai muiden henkilöiden etujen tai oikeuksien puolustamiseksi. Lisäksi valvontaviranomainen voisi artiklan 3 kohdan mukaan myöntää poikkeuksen ilmoitusvelvollisuudesta, jos ilmoittamista voidaan pitää mahdottomana tai sen katsotaan vaativan kohtuuttomasti vaivaa taikka olevan vastoin tietojen käsittelystä vastaavan tai sivullisen tärkeämpää etua.

Luonnoksen 15 artikla koskee asianomaisen kielto-oikeutta. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi turvattava asianomaiselle oikeus milloin tahansa laillisin perustein vastustaa häneen liittyvien tietojen käsittelyä. Laillinen peruste tarkoittaa muun muassa tilannetta, jossa tietojen käsittely ei ole oikeutettua sen vuoksi, ettei se täytä lailliselle henkilötietojen käsittelylle direktiiviluonnoksen 2 luvussa asetettuja vaatimuksia (muun muassa 6 artiklassa säädetty asianmukaisuuden vaatimus).

Tietosujaa koskeva direktiiviluonnos on parhaillaan EU:n ministerineuvoston käsiteltävänä. Sen lopullista hyväksymistä ja voimaantulon ajankohtaa on tässä vaiheessa vielä vaikea arvioida.

1.3. Nykytilan arviointi

Tiedotusvälineiden rekisterit

Joukkoviestinten toimituksellisten arkistojen asemaan kiinnitettiin huomiota jo henkilörekisterilain säätämisyvaiheessa. Lainsäätäjä ei kuitenkaan halunnut asettaa mainittuja rekistereitä erityisasemaan ja sen vuoksi niiden asema jäi henkilörekisterilain yleisten säännösten varaan. Henkilörekisterilain säännöksiin ja esitöihin viitaten on yleensä katsottu, että henkilörekisterilakia sovelletaan periaatteessa kaikkiin sellaisiin henkilörekistereihin, joita pidetään julkaisutoimintaa varten. Joukkoviestinten laajempaa oikeutta henkilörekisterin muodostavien toimituksellisten arkistojen hallussapitoon on tosin pidetty aiheellisenä korostaa. Tältä

osin soveltamisen laajuuden arviointi on kuitenkin viime kädessä jäänyt tietosuojaviranomaisten harkintaan.

Henkilörekisterilain säännösten soveltaminen näihin rekistereihin on käytännössä kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi. Tietosuojaviranomaisten mahdollisuus valvoa ja puuttua tiedotusvälineiden henkilörekistereihin esimerkiksi tarkastamalla rekistereitä ja asettamalla poikkeuslupiin määräyksiä rekisterien käytöstä tai sisällöstä on ristiriidassa sananvapauden ja painovapauden kanssa. Lehdistön piirissä on katsottu, että oikeus julkaista vapaasti tietoja edellyttää myös, että tietoja voidaan etukäteen vapaasti kerätä ja tallettaa. Esimerkiksi poikkeuslupan edellyttäminen tiedotusvälineiden rekistereille voi käytännössä merkitä sitä, että etukäteen määrätään, mitä lehti saa julkaista.

Tietosuojan kannalta tiedotusvälineiden toimitustyössä käytettäviä rekistereitä arvioitaessa on otettava huomioon niiden mahdollinen uhka yksityisyydelle. Henkilörekisterilain yksi tavoite on nimenomaan suojata henkilön yksityisyyttä ja hänen etujaan ja oikeuksiaan. Yksityisyyden suojaan kuuluu lähtökohtaisesti oikeus tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä sekä oikeus järjestää yksityiselämänsä ilman perusteetonta ulkopuolisten puuttumista. Erityisesti tiedotusvälineiden arkistoihin sisältyy hyvin laaja tietomassa ja monenlaisia tietoja. Niihin voi sisältyä myös arkaluonteisina pidettäviä tietoja. Tietojen joukossa voi olla myös virheellisiä tai vanhentuneita tietoja. Julkaistavaksi tuleva osa tiedotusvälineiden keräämistä tiedoista ei ole niinkään tietosuojan kannalta ongelmallinen, koska tietojen julkaisemisen jälkeen yksityisyyden suoja loukkaavaan toimeen on mahdollista puuttua muiden kuin henkilörekisterilain säännösten nojalla. Kuitenkin vain osa rekisteröidyistä tiedoista tulee julkaistavaksi ja siten jälkikäteisvalvonnan piiriin.

Henkilörekisterilain kirjaimellinen noudattaminen edellyttää henkilörekisterilain mukaisten lupa-, tarkastus- ja valvontatoimenpiteiden kohdistamista tiedotusvälineiden toimitustyössä käytettäviin rekistereihin. Tämän voidaan katsoa olevan ristiriidassa sananvapauteen liittyvän ennakkovalvonnan kiellon kanssa. Säännösten tulkinnanvaraisuuden vuoksi lain noudattaminen ja valvonta koetaan ongelmalliseksi. Koska kysymys on hallitusmuodossa säädetystä perusoikeudesta ja toisaalta henkilörekisterilain ja tietosuojaa sääntelevien kansainvä-

listen sopimusten tavoittelemasta henkilön yksityisyyden suojasta, oikeusvarmuuden kannalta olisi asianmukaista ratkaista mahdollinen säännösten välinen ristiriita muuttamalla lainsäädäntöä.

Henkilömatrikkel- ja sukututkimusrekisterit

Kun henkilörekisterilaki ei 1 §:n 3 momentin mukaan aiheuta muutosta oikeuteen julkaista painokirjoituksia, henkilörekisterin käyttö julkaisemiseen ei voi edellyttää tietosuojalautakunnan myöntämää poikkeuslupaa. Tietosuojalautakunta on jättänyt tätä tarkoittavat lupahakemukset tutkimatta. Käytännössä tietosuojalautakunta on kuitenkin katsonut, että henkilörekisterilakia on sovellettava muun muassa julkaistavien henkilömatrikkeleiden ja sukututkimusten tausta-aineistona oleviin henkilörekistereihin. Tällainen soveltamiskäytäntö on saanut vahvistuksensa myös korkeimman hallinto-oikeuden päätöksissä (esim. KHO 21.11.1989 T 4218).

Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta varten laaditut rekisterit ovat muodostaneet merkittävän osan henkilörekisterilain mukaisesta poikkeuslupakäytännöstä. Henkilömatrikkeleita koskevia poikkeuslupahakemuksia oli vuoden 1992 loppuun mennessä tehty tietosuojalautakunnalle yhteensä 40 ja sukututkimusta koskevia poikkeuslupahakemuksia 16. Yhdessä nämä asiat ovat muodostaneet 32 % eli noin kolmasosan tietosuojalautakunnan ratkaisukäytännöstä.

Tietosuojalautakunnan ratkaisukäytännön perusteella voidaan katsoa, että sekä henkilömatrikkeleita että sukututkimusta varten on tarpeen muodostaa henkilörekistereitä, jotka edellyttävät nykyisen sääntelyn mukaan poikkeuslupaa yhteysvaatimuksesta. Poikkeuslupa on yleensä myönnetty, mutta on myös poikkeuksia. Poikkeuslupan myöntäminen edellyttää painavaa syytä. Mikäli rekisteröidyllä ja henkilömatrikkelin tai sukututkimuksen laatijalla ei esimerkiksi ole ollut muuta yhteyttä keskenään kuin rekisterin laatijan kiinnostus, ei poikkeuslupaa ole myönnetty.

Vakiintuneen ratkaisukäytännön perusteella voidaan katsoa, että tavanomaiset henkilömatrikkelirekisterit ja sukututkimusrekisterit eivät sillä tavoin vaaranna rekisteröityjen yksityisyyttä, etuja tai oikeuksia, että nykyisen kaltaisen poikkeuslupamenettely olisi näissä ta-

pauksissa tarpeen. Henkilömatrিকেleita ja sukututkimusta palveleva rekisterinpito on yhteiskunnallisesti hyväksyttävää toimintaa, jolle henkilörekisterilain ilmaisema itseohjautuvuuden periaate sekä henkilörekisterilain ja -asetuksen (476/87) säännökset luovat oikeudelliset puitteet. Kuten tietosuojalautakunta on ratkaisukäytännössään katsonut, henkilömatrিকেleja ja sukututkimusrekistereiden pitäminen ei kuitenkaan ole siten välttämätöntä, että niihin tulisi voida kerätä ja tallettaa sellaisten henkilöiden henkilötietoja, jotka haluavat sen kieltää. Henkilöllä tulee olla yksityisyyteen kuuluvan tiedollisen itsemääräämisperiaatteen mukainen oikeus tietää itseään koskevien tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta henkilömatrিকেleja ja sukututkimusta varten sekä niin halutessaan kieltää tietojensa käyttäminen ja luovutus näihin tarkoituksiin.

Henkilötietojen luovuttaminen yksityisen rekisteristä on mahdollista henkilörekisterilain 18 §:ssä säädetyillä edellytyksillä. Käytännössä rekisterissä olevia tai sitä varten kerättyjä henkilötietoja ei yleensä saa luovuttaa henkilömatrিকেleja tai sukututkimusta varten, koska rekisteritoiminnan kannalta riittävän kattavaa rekisteröityjen suostumusta ei yleensä voida helposti hankkia eivätkä muutkaan pykälän luovutusedellytyksistä ole välttämättä sellaisenaan sovellettavissa henkilömatrিকেleihin ja sukututkimukseen.

Jollei erityissäännöksistä muuta johdu, henkilötietojen massaluovutus viranomaisen automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pitämästä rekisteristä henkilömatrিকেleja tai sukututkimusta varten edellyttää yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n mukaan joko rekisteröidyn suostumusta tai tietosuojalautakunnan lupaa. Matrিকেle- tai sukututkimusrekisterin pitäjällä ei yleensä ole mahdollisuuksia helposti hankkia rekisteröidyltä riittävän kattavaa suostumusta rekisterissä olevien tietojen luovuttamiseen. Myös viranomaiselle rekisteröityjen suostumuksen hankkiminen tietojen luovuttamiseen henkilömatrিকেle- tai sukututkimustarkoituksiin voi toisinaan olla hankalaa.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen lähtökohtana on, ettei ole perusteltua jättää tiedotusvälineiden rekistereitä ko-

konaan tietosuojasääntelyn ulkopuolelle. Henkilörekisterilain soveltaminen sellaisenaan näihin rekistereihin taas tarkoittaisi, että ristiriita sananvapauden ja henkilörekisterilain välillä jäisi edelleen ratkaisematta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että henkilörekisterilakia sovellettaisiin osittain tiedotusvälineiden rekistereihin.

Esityksessä on jaettu tiedotusvälineiden henkilörekisterit kolmentyyppisiin rekistereihin:

1. toimitukselliset rekisterit, joita käytetään yksinomaan tiedotusvälineiden toimitustyyssä,

2. arkistot, jotka muodostuvat tiedotusvälineessä julkaistusta aineistosta sellaisenaan sekä

3. muut tiedotusvälineiden rekisterit, kuten henkilöstöhallinnon rekisterit ja asiakasrekisterit.

Esityksen mukaan toimituksellisiin rekistereihin sovellettaisiin henkilörekisterilakia vain rekisterin suojaamista (26 §) ja tähän liittyvää valvontaa (29 §) koskevilta osin. Näin ratkaistaan sananvapauden ja henkilörekisterilain välinen ristiriita sekä varmistetaan, että tiedotusvälineidenkin rekisterit suojataan sekä teknisesti että muutoin asiattomalta ulkopuoliselta puuttumiselta. Pelkästään se, että rekisteri sisältää paljon tietoa, ei aiheuta tietosuojariskiä, kunhan rekisteri on asianmukaisesti suojattu. Yksilön suoja joukkoviestinnässä on järjestetty erikseen. Lisäksi on otettu huomioon, ettei toimituksellisia rekistereitä käytetä muuhun kuin toimitustyyöhön eikä niiden perusteella tehdä rekisteröityjen etuja, oikeuksia tai velvollisuuksia koskevia päätöksiä.

Tiedotusvälineessä julkaistun aineiston tallettaminen sellaisenaan rekisteriin (arkisto) ehdotetaan rajattavaksi kokonaan henkilörekisterilain soveltamisalan ulkopuolelle. Julkaistua aineistoa sisältäviin rekistereihin liittyvät yksityisyyden suojaamisen ja yksilön oikeusturvan tarpeet voidaan turvata muilla säännöksillä.

Sen sijaan muihin tiedotusvälineiden rekistereihin sovellettaisiin henkilörekisterilakia sellaisenaan. Nämä rekisterit, esimerkiksi henkilöstöhallinnon rekisterit ja asiakasrekisterit, eivät poikkea muiden rekisterinpitäjien vastaavanlaisista rekistereistä eikä lainsäädännön muuttamisen tarvetta näiltä osin sen vuoksi ole.

Henkilömatrিকেleita ja sukututkimusta varten tarpeellista henkilörekisterinpitoa ehdotetaan helpotettavaksi niin, että henkilömatrিকেleja ja sukututkimusta varten pidettävään henkilörekisteriin saisi henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentissa säädetyн yhteysvaatimuksen esittämättä kerätä ja tallettaa asetuksella tarkem-

min määriteltyjä henkilötietoja. Rekisteröidylle olisi pääsäännön mukaan ilmoitettava henkilötietojen käyttämisestä näihin tarkoituksiin, jos tiedot kerätään muualta kuin häneltä itseltään. Rekisteröidyllä olisi myös oikeus kieltää henkilötietojensa käyttäminen ja luovuttaminen näihin tarkoituksiin.

Henkilörekisterilain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain säännöksiä henkilötietojen luovuttamisesta ehdotetaan väljennettäväksi siten, että henkilörekisteristä voidaan luovuttaa henkilötietoja henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten, jollei henkilö ole nimenomaisesti kieltänyt tietojensa luovuttamista näihin tarkoituksiin. Henkilöllä olisi kielto-oikeus vain itseään koskeviin tietoihin. Näin ollen henkilö ei voisi kieltää tietojen keräämistä ja tallettamista kuolleesta omaisestaan.

Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi arkaluonteisten tietojen keräämistä ja tallettamista koskevia säännöksiä. Näitä tietoja saisi siten edelleen kerätä ja tallettaa vain rekisteröidyn suostumuksella tai tietosuojalautakunnan luvalla. Nimenomaan sukututkimuksessa saattaa olla tarvetta kerätä myös arkaluonteisia tietoja. Yleensä tällaisia tietoja kerätään vain kuolleista.

Henkilörekisterilaissa ei suoranaisesti säädetä kuolleiden tietosuojasta. Sekä tietosuojalautakunnan että korkeimman hallinto-oikeuden käytännössä on katsottu, että laki koskee myös kuolleita henkilöitä (esim. KHO 21.11.1989 T 4218 ja KHO 9.11.1992 T 4018). Kysymys kuolleiden tietosuojasta on tullut esille muissakin kuin vain henkilömatrikkeli- ja sukututkimustapauksissa. Tämän vuoksi siihen ei ole katsottu olevan syytä puuttua tässä esityksessä. Kysymys kuolleiden tietosuojasta tulee koko laajuudessaan arvioitavaksi suunnitteilla olevan henkilörekisterilain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Yksityisyyden suojaamiseksi on lainsäädännössämme lukuisa joukko salassapitosäännöksiä. Salassapitovelvollisuus kestää yleensä määräjän sen henkilön kuolemasta, jonka suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Ottaen huomioon henkilörekisterilain tarkoituksen ja sen, että yksityisyyden suojaksi säädetty salassapitovelvollisuuskin päättyy määrätyn ajan kuluttua asianomaisen kuolemasta, voidaan katsoa, että myös henkilörekisterilain turvaaman yksityisyyden suojan tarve vähenee, kun tietoja kerätään kauan sitten kuolleista. Arvioitaessa yksityisyyden suojan ajallista ulottu-

vuutta kuolleisiin voivat salassapitosäännökset olla suuntaa-antavana.

Tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetut säännökset ehdotetaan tarkistettaviksi korvaamalla niistä annettu laki uudella lailla ja siirtämällä nykyään laissa olevia säännöksiä asetukseen. Ehdotettu laki sisältää vain muutamia asiallisia muutoksia nykyisiin säännöksiin. Suurin osa niistä on lakiteknisiiä tarkistuksia. Ehdotetut muutokset johtuvat osaksi siitä, että eräät nykyisen lain säännökset ovat käyneet valtion virkamieslainsäädännön voimaantulon jälkeen tarpeettomiksi, ja osaksi tarpeesta muutoinkin selkiyttää nykyistä sääntelyä.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole mainittavia taloudellisia vaikutuksia.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole organisaatio- tai henkilöstövaikutuksia. Tiedotusvälineiden rekistereitä koskeva ehdotus vaikuttaisi tietosuojavaltuutetun tehtäviin siten, että tämän toimivalta tiedotusvälineiden toimituksellisiin rekistereihin nähden rajoittuisi vain velvollisuuteen valvoa toimituksellisten rekistereiden suojaamisvelvoitteen noudattamista ja mahdollisuuteen antaa rekistereiden suojaamista koskevia ohjeita. Tietosuojavaltuutetulla ei olisi muutoin oikeutta valvoa toimituksellisten rekistereiden pitämistä eikä puuttua niiden tietosisältöön. Julkaistusta aineistosta sellaisenaan koostuviin henkilörekistereihin tietosuojaviranomaisilla ei olisi henkilörekisterilain nojalla toimivaltaa miltään osin, koska tällaiset rekisterit jäisivät kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta koskeva ehdotus ohjaisi ja yhtenäistäisi mainittuja aloja koskevaa rekisterikäytäntöä ja yksinkertaistaisi näin tietosuojaviranomaisten työtä. Poikkeuslupamenettelystä luopuminen henkilömatrikkeli- ja sukututkimustapauksissa vaikuttaisi lisäksi tietosuojalautakunnan työhön niin, että se voisi entistä enemmän keskittyä muiden tietosuoja-asoiden käsittelyyn.

3.3. Vaikutukset tiedotusvälineiden ja kansalaisten kannalta

Tiedotusvälineiden rekistereitä koskeva ehdotus merkitsee sananvapauden kannalta sitä, ettei sananvapauden käyttämiselle tiedotusvälineiden avulla voitaisi henkilörekisterilain nojalla asettaa sellaisia ehtoja, jotka edes välillisesti voisivat merkitä sananvapauden rajoittamista ennakolta. Tämä edellyttää kuitenkin, etteivät tietosuojavaltuutetun antamat ohjeet toimituksellisten rekistereiden suojaamisesta ole sellaisia, että ne voivat välillisesti vaikuttaa sananvapauden käyttämiseen.

Rekisteröidyn kannalta tiedotusvälineiden rekistereitä koskeva ehdotus merkitsee, ettei tämä voisi käyttää henkilörekisterilaissa säädettyjä oikeuksiaan silloin, kun on kysymys tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaiseen sisältävästä henkilörekisteristä tai tiedotusvälineen toimitustyötä palvelevasta henkilörekisteristä. Rekisteröidyllä ei siten olisi oikeutta esimerkiksi tarkistaa, mitä tietoja hänestä on talletettu tällaiseen rekisteriin. Hän ei myöskään voisi tarkistaa rekisterissä olevien itseään koskevien tietojen oikeellisuutta eikä vaatia mahdollisten virhellisten tietojen oikaisemista. Tiedotusvälineiden julkaisutoimintaan liittyviin mahdollisiin henkilön yksityisyyden suojan loukkauksiin voitaisiin puuttua sen jälkeen kun tiedot on julkaistu. Mahdollisten yksityiselämän loukkausten varalta olisivat tällöin käytettävissä muun muassa vahingonkorvauslain ja rikoslain säännökset.

Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta koskeva ehdotus helpottaisi henkilömatrikkelien ja sukututkimusten laatimista sallimalla henkilö-tietojen keräämisen, tallettamisen ja luovuttamisen näihin tarkoituksiin ilman tietosuojalautakunnan poikkeuslupaa suoraan säännösten nojalla. Samalla ehdotus ohjaisi ja yhtenäistäisi henkilömatrikkelien ja sukututkimusten laatimiseen liittyvää rekisterikäytäntöä.

4. Asian valmistelu

4.1. Tiedotusvälineiden henkilörekistereitä koskeva ehdotus

Sanomalehtien Liitto teki lokakuussa 1992 yhdessä Aikakauslehtien Liiton ja Suomen Sanomalehtimiesten Liiton kanssa oikeusministeriölle aloitteen henkilörekisterilainsäädännön

uudistamisesta niin, että sananvapauden ja henkilörekisterilainsäädännön välinen ristiriita voidaan mahdollisimman pian poistaa.

Oikeusministeriö asetti joulukuussa 1992 työryhmän (*lehdistörekisterityöryhmä*), jonka tehtävänä oli selvittää ja arvioida sananvapauden ja erityisesti tiedotusvälineiden toimituksellisten arkistojen suhdetta tietosuojalainsäädäntöön sekä laatia tarvittavat säännösehdotukset. Lehdistörekisterityöryhmän mietintö valmistui toukokuussa 1993.

Mietinnöstä pyydettiin lausunnot keskeisiltä tiedotusalan järjestöiltä sekä tiedotusvälineiden edustajilta. Lausuntonsa ovat antaneet muun muassa Aikakauslehtien Liitto, Sanomalehtien Liitto, Suomen Journalistiliitto ry, Aamulehti, Sanoma Osakeyhtiö, Suomen Tietotoimisto Ab sekä Oy Yleisradio Ab ja MTV Oy. Lausunnoissa suhtauduttiin myönteisesti työryhmän ehdotuksiin. Tiedotusvälineiden henkilörekistereitä koskeva ehdotus on valmisteltu lehdistörekisterityöryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta virkatyönä oikeusministeriössä.

4.2. Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta koskeva ehdotus

Tietosuojalautakunta teki vuonna 1989 oikeusministeriölle aloitteen henkilörekisterilain ja -asetuksen muuttamisesta niin, että henkilö-tietojen kerääminen ja tallettaminen tiettyjä ammattikuntia koskevien ja niihin verrattavien henkilömatrikkelien julkaisemista varten olisi mahdollista samaa sääntelytekniikkaa noudattaen kuin mitä on noudatettu henkilörekisterilain 5 §:n 4 momentissa mainittujen rekisterityyppien osalta. Tietosuojalautakunta uudisti aloitteensa vuonna 1991 ja esitti, että matrikelirekistereitä vastaava sääntely ulotettaisiin koskemaan myös sukuluelteltoita.

Henkilömatrikkeleita ja sukututkimusta koskeva ehdotus valmisteltiin virkatyönä oikeusministeriössä. Siitä antoivat lausuntonsa opetusministeriö, kirkkohallitus, Suomen ortodoksisen kirkkokunnan kirkollishallitus, väestörekisterikeskus, Helsingin yliopisto (Suomen valtiokalerin toimitus), tietosuojavaltuutettu sekä Suomen Sukututkimusseura, Sukuseurojen Keskusliitto, Sukutietotekniikka ry ja Suomen Historiallinen Seura. Lausunnonantajat suhtautuivat myönteisesti siihen, että henkilörekisterilainsäädäntöön otettaisiin nimenomai-

set säännökset sukututkimusta ja henkilömatrikkelia varten pidettävistä rekistereistä. Lauseannonantajien esittämät huomautukset on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon ehdotuksen jatkovalmistelussa oikeusministeriössä.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

5.1. Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 94/1993 vp). Siinä ehdotetaan muun ohella, että yksityisen salassapitorikosta koskeva rangaistussäännös otettaisiin rikoslain 38 lukuun ja että muualla lainsäädännössä olevat rangaistussäännökset, muun muassa nykyiseen tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun lain 10 §:n 2 momenttiin sisältyvä rangaistussäännös, muutettaisiin viittaussäännöksi rikoslakiin. Eduskunnan hyväksyessä rikoslain uudistuksen myös tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annettuun lakiin sisältyvä rangaistussäännös voidaan muuttaa kaikilta osin viittaussäännökseksi rikoslakiin.

5.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Euroopan neuvoston tietosuojasopimus sallii poikkeamisen sopimuksen määräyksistä muun muassa silloin, kun siitä on säädetty sopimusvaltion lainsäädännössä ja poikkeaminen on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa rekisteröityjen tai muiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Muiden oikeuksiin ja vapauksiin kuuluu myös sananvapaus. Tietosuojasopimus ei aseta vaatimuksia sille, miten jäsenvaltiot järjestävät sananvapauden ja yksityisyyden suojan välisen suhteen lainsäädännössään. Voitaneen myös katsoa, että henkilö-

matrikkeli- ja sukututkimusrekistereiden rajaaminen ehdotetulla tavalla henkilörekisterilain yhteysvaatimuksen ulkopuolelle on tietosuojasopimuksen kannalta mahdollista. Maat, jotka ovat rajanneet henkilömatrikkelin ja sukututkimusrekisterit tietosuojalakiensa soveltamisalan ulkopuolelle, eivät ole tehneet Euroopan neuvoston tietosuojasopimukseen sen 3 artiklan mukaisia soveltamisalaa koskevia ilmoituksia.

EY:ssä valmisteilla oleva tietosuojadirektiivi ei sääntele yksityisyyden suojan ja sananvapauden välistä suhdetta. Sen sijaan se velvoittaa (9 artikla) jäsenvaltiot sovittamaan yhteen yksityisyyden suojan ja sananvapauden sisäisessä lainsäädännössään. Direktiiviluonnos sallii jäsenvaltioiden tässä tarkoituksessa säätää tiedotusvälineiden toimituksellisia rekistereitä koskevia poikkeuksia direktiivin säännöksistä.

Tietosuojaa koskevassa direktiiviluonnoksessa ei ole nimenomaisia määräyksiä henkilötietojen käsittelystä henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten. Kun direktiivin tarkoituksena on luonnoksen mukaan suojella yksilöitä henkilötietojen käsittelyssä ja kun tämän suojan tulee koskea — luonnollisen henkilön yksinomaan yksityistä ja henkilökohtaista rekisteritoimintaa lukuun ottamatta — kaikkea tietojenkäsittelytoimintaa, voitaneen katsoa, että direktiivin yleiset henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet olisivat sovellettavissa myös silloin, kun henkilötietoja käsitellään henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten.

5.3. Henkilörekisterilain kokonaisuudistus

Oikeusministeriössä on tarkoitus erikseen selvittää henkilörekisterilain kokonaisuudistuksen tarve lain soveltamisesta saatujen kokemusten pohjalta ja ottaen huomioon myös valmisteilla oleva EY:n tietosuojadirektiivi. Tässä yhteydessä voidaan tarkastella muiden kuin tiedotusvälineiden julkaisutoimintaa varten pitämien henkilörekistereiden asemaa sekä tietosuojan suhdetta sananvapauteen ja painovapauteen koko laajuudessaan. Tällöin tulee arvioitavaksi myös kysymys kuolleiden tietosuojasta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Henkilörekisterilaki

1 §. *Lain soveltamisala.* Henkilörekisterilain suhde toimituksellisiin rekistereihin ilmaistaisiin lain soveltamisalaa koskevan 1 §:n uudessa 3 momentissa luettelemalla siinä tyhjentävästi ne henkilörekisterilain säännökset, jotka soveltuvin osin koskisivat toimituksellisia rekistereitä. Tällaisia säännöksiä olisivat lain 2 §, jossa määriteltäisiin toimituksellinen rekisteri, 26 §, jossa säädetään rekisterin suojaamisvelvollisuudesta, sekä 29 §, jossa säädettäisiin tietosuojavaltuutetun velvollisuudesta valvoa toimituksellisten rekistereiden suojaamisvelvoitteen täyttämistä ja oikeudesta saada rekisterinpitäjältä valvontaa varten tarpeellisia tietoja. Ehdotuksen mukaan henkilörekisterilakia sovellettaisiin toimituksellisiin rekistereihin vain rekistereiden suojaamista koskevilta osin.

Henkilörekisterilaki ei sääntele henkilötietojen julkaisemista painokirjoituksena. Tämä ilmaistaan nykyisessä 1 §:n 3 momentissa lausumalla, ettei laki aiheuta muutosta oikeuteen julkaista painokirjoituksia. Muuttamatta säännöstä asiallisesti ehdotetaan sen sanamuotoa selvyys vuoksi tarkistettavaksi niin, että siinä todetaan, että painokirjoitusten julkaisemisesta säädetään erikseen. Säännös viittaa hallitusmuodon 10 §:ään, jossa painovapaus on turvattu kansalaisten perusoikeudeksi, sekä painovapauslakiin, jossa säädetään tarkemmin painovapauksesta.

Henkilörekisterit, joihin kerätään ja talletetaan yksinomaan tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisena kuin se on julkaistu, eivät ole niinkään henkilörekisterilain kannalta ongelmallisia, vaikka ne voivat muodostaa laissa tarkoitettuja henkilörekistereitä. Kun kysymys on julkaistusta aineistosta, siihen liittyvät yksityisyyden suojaamisen ja yksilön oikeusturvan tarpeet voidaan turvata muilla säännöksillä muun muassa rikoslain 27 luvun 3 a §:n säännöksillä.

Edellä mainitusta syystä ehdotetaan, että henkilörekisterit, jotka sisältävät yksinomaan tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan, rajattaisiin 1 §:ään otettavassa uudessa 4 momentissa kokonaan henkilörekisterilain soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisia rekistereitä ovat esimerkiksi tiedotusvälineiden tekstiarkis-

tot, joihin kerätään ja talletetaan uutisia, artikkeleita ja muuta julkaistua aineistoa. Myös sellaiset kuva-arkistot, jotka sisältävät yksinomaan julkaistuja kuvia, jäisivät ehdotetun säännöksen nojalla lain soveltamisalan ulkopuolelle. Julkaistun aineiston tallettaminen sellaisenaan ei välttämättä edellyttäisi esimerkiksi koko artikkelin tai uutisen tallettamista. Aineistoa voitaisiin siten tallettaa myös pienempinä osina. Edellytyksenä olisi kuitenkin, ettei osia eroteta alkuperäisestä asiayhteydestään. Säännös ei siten oikeuttaisi esimerkiksi yksittäisten tietojen tallettamiseen irrotettuna siitä asiayhteydestä, jossa ne on alunperin julkaistu.

Säännös koski sekä perinteisiä paperipohjaisia manuaalisia tekstiarkistoja, niin sanottuja leikearkistoja, että automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettäviä tekstiarkistoja. Säännös rajaisi henkilörekisterilain soveltamisalan ulkopuolelle myös muiden kuin tiedotusvälineiden pitämät sellaiset henkilörekisterit, jotka sisältävät vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan.

2 §. *Määritelmät.* Toimituksellinen rekisteri määriteltäisiin 2 §:ään lisättävässä uudessa 2 a kohdassa. Toimituksellisella rekisterillä tarkoitetaan ehdotuksessa sellaista henkilörekisteriä, joka on tarkoitettu käytettäväksi yksinomaan tiedotusvälineen toimitustyössä ja joka ei ole muiden käytettävissä. Tiedotusvälineellä tarkoitetaan ehdotuksessa lehdistöä, radiota ja televisiota. Myös uutistoimistojen sellaiset henkilörekisterit, jotka palvelevat lehdistön, radion tai television julkaisutoimintaa tai uutistoimiston omaa julkaisutoimintaa, olisivat ehdotuksessa tarkoitettuja toimituksellisia rekistereitä edellyttäen, että ne täyttävät toimitukselliselle rekisterille asetetut vaatimukset. Uutistoimisto, esimerkiksi Suomen Tietotoimisto olisi rinnastettavissa tiedotusvälineeseen silloin, kun se itse julkaisee uutisia.

Toimituksellisen rekisterin tietoja voitaisiin käyttää kaikissa toimitustyöhön liittyvissä tehtävissä, myös esimerkiksi taustatietoina haastatteluja tehtäessä. Sen sijaan rekisterin tietoja ei saisi käyttää muihin tarkoituksiin, kuten tiedotusvälineen hallinto- tai markkinointitehtävissä. Toimituksellisen rekisterin rekisterinpitäjällä olisi 26 §:ssä säädetty velvollisuus huolehtia rekisterin suojaamisesta. Myös toimituksellisen rekisterin määritelmään sisältyvä vaatimus siitä, ettei tällainen rekisteri saa olla

muiden käytettävissä, korostaa rekisterinpitäjän velvollisuutta huolehtia rekisterin suojaamisesta.

Säännös ei määrittele toimituksellisen rekisterin pitäjää. Rekisterinpitäjä määräytyisi vastaavalla tavalla kuin henkilörekisterilaissa. Toimituksellinen rekisteri voisi olla tiedotusvälineen, esimerkiksi sanomalehden, hallinnollisesti pitämä rekisteri taikka yksittäisen toimittajan tai free lance -toimittajan pitämä rekisteri.

Henkilörekisterilain 2 §:ään ehdotetaan myös lisättäväksi uusi 7 a kohta, jossa määritellään henkilömatrikkelin käsite. Henkilömatrikkelilla tarkoitetaan ehdotuksessa julkaistavaksi tarkoitettua henkilörekisteriä, johon rekisteröityjä yhdistävänä tekijänä on tietty ammatti tai koulutus, työ- tai muun yhteisön jäsenyys taikka asema tai saavutukset kulttuurin, urheilun, talouselämän tai muulla yhteiskuntaelämän alalla tai muu näihin rinnastettava seikka. Henkilömatrikkelin määritelmä kattaa sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla että manuaalisesti pidettävät henkilörekisterit, jotka on tarkoitettu julkaistaviksi. Määritelmä ei sääntelee sitä, millä tavoin henkilömatrikkeli on tarkoitettu julkaista. Se soveltuu siten paitsi perinteisillä painatusmenetelmillä julkaistaviin henkilömatrikkeleihin, myös uudemmilla teknisillä menetelmillä, kuten esimerkiksi CD-ROM -levynä julkaistaviin henkilömatrikkeleihin. Mikä tahansa henkilörekisteri, johon kerätään ja talletetaan 7 a kohdassa mainittuja henkilötietoja, ei kuitenkaan olisi tässä laissa tarkoitettu henkilömatrikkeli. Täyttääkseen määritelmän mukaisen henkilömatrikkelin tunnusmerkit henkilörekisterin tulisi olla tarkoitettu julkais-
tavaksi.

Tyypillisiä henkilömatrikkeleita ovat esimerkiksi tiettyyn ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden luettelot ja kalenterit, kuten Suomen Lakimiehet, Suomen Hammaslääkärit, Suomen Metsänhoitajat, Diplomi-insinöörit ja Arkkitehdit, Ekonomimatrikkeli ja Rakentajain Kalenteri sekä työ- tai muuhun yhteisöön kuuluvien tai kuuluneiden henkilöluettelot, kuten oppilaitosten ja virastojen juhlamatrikkelit, yhdistysten matrikkelit ja valtiokalenteri. Henkilömatrikkeleita ovat myös tieteen, taiteen sekä talous- ja yhteiskuntaelämän vaikuttajista laaditut henkilöhakemistot, kuten teokset "Kuka kukin on" ja "Vem och Vad". Näiden tyypillisten henkilömatrikkeleiden lisäksi matrikkeleita on laadittu esimerkiksi tietyn paikkakunnan sotaveteraaneista ja tietyn kylän vuoden

1939 siirtoväkeen kuuluvista asukkaista. Sen sijaan verotuksen julkisia tietoja eli tietoja verovelvollisten verotettavasta tulosta ja varallisuudesta sekä maksuunpannuista veroista ja maksuista, aikaisemmin niin kutsutut veroluettelot, ei voida pitää sellaisina henkilöluetteloina, joita henkilömatrikkelilla tässä tarkoitetaan. Niistä säädetään erikseen verotuslaissa (482/58).

5 §. *Henkilötietojen tallettaminen henkilörekisteriin.* Henkilörekisterilain 5 §:n 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi henkilömatrikkelit ja sukututkimus niiden momentissa lueteltujen tarkoitusten joukkoon, joita varten henkilötietoja saisi pykälän 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa henkilörekisteriin. Henkilötiedoista, joita henkilömatrikkeliä tai sukututkimusta varten saisi lain 5 §:n 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa rekisteriin, säädetäisiin tarkemmin henkilörekisteriasetuksessa.

Sukututkimusrekisteriin saisi kerätä ja tallettaa tiedon sukuun kuuluvan henkilön ja tämän aviopuolison nimestä, syntymäajasta ja -paikasta, vihkimisajasta ja -paikasta, kuolinajasta ja -paikasta sekä arvosta ja ammatista. Sukututkimuksessa tarvittavia yhteydenottoja varten sukututkimusrekisteriin saisi kerätä ja tallettaa myös osoitetiedot. Luetellut tiedot ovat tyypillisiä tietosuojalautakunnan ratkaisukäytännössä esiintyneitä henkilötietoja, joiden keräämiseen ja tallettamiseen sukututkimusta varten on haettu ja saatu tietosuojalautakunnan poikkeuslupa. Lisäksi sukututkimusta varten saisi kerätä ja tallettaa muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset henkilötiedot. Aviopuolisolla tarkoitetaan ehdotuksessa sekä nykyistä että entistä aviopuolisoa. Avopuolisosta tietoja saisi edelleen kerätä ja tallettaa vain tämän nimenomaisella suostumuksella tai tietosuojalautakunnan luvalla.

Muiden sukututkimuksen kannalta tarpeellisten henkilötietojen arvioiminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Sukututkimuksessa käytettävien henkilötietojen tarpeellisuutta arvioitaessa olisi siten esimerkiksi arvioitava, mikä merkitys kerättävillä tiedoilla on juuri sen sukututkimuksen kannalta. Sukututkimusrekisteriin kerättävien ja talletettavien tietojen tarpeellisuutta harkittaessa on lisäksi otettava huomioon henkilörekisterilain 5 §:n 2 momentissa säädetty yleinen rekisterinpidon ja rekisteriin talletettavien tietojen tarpeellisuusvaatimus. Sekä laissa säädetty yleinen tarpeellisuusvaatimus että ehdotettu tarpeellisuuden vaati-

mus ohjaavat toisaalta rekisterinpitäjän toimintaa ja antavat toisaalta tietosuojaviranomaiselle mahdollisuuden arvioida rekisterinpidon lainmukaisuutta.

Henkilömatrikkelia varten saisi rekisteriin kerätä ja tallettaa tiedon rekisteröidyn ja tämän aviopuolison nimestä, syntymäajasta ja -paikasta, vihkimisajasta, kuolinajasta ja -paikasta sekä arvosta ja ammatista. Edelleen henkilömatrikkelia varten saisi tallettaa tiedon rekisteröidyn lasten ja vanhempien nimestä, syntymäajasta ja -paikasta, kuolinajasta ja -paikasta sekä arvosta ja ammatista. Henkilömatrikkeli-rekisteriin saisi lisäksi tallettaa tiedon 2 §:n 7 a kohdassa tarkoitettusta rekisteröityä yhdistävästä tekijästä. Tällainen tieto voi olla esimerkiksi työ- tai muun yhteisön jäsenyyden perusteella laadittavissa henkilömatrikkeleissa tieto siitä, milloin henkilö on ollut asianomaisen yhteisön jäsenenä, tai ammattikuntaan kuuluvien henkilömatrikkeleissa tieto ammattiin valmistumisen ajasta. Henkilömatrikkeli-rekisteriin saisi myös tallettaa rekisteröidyn osoitetiedot yhteydenottoa varten. Aviopuolisolla tarkoitetaan ehdotuksessa sekä nykyistä että entistä aviopuolisoa. Toisin kuin sukututkimuksen osalta, henkilömatrikkeli-rekisterin tietosisältö luettelaisiin asetuksessa tyhjentävästi. Muita kuin lueteltuja tietoja saisi kerätä ja tallettaa vain rekisteröidyn suostumuksella tai tietosuojalautakunnan luvalla.

Vaikka henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten pidettävään rekisteriin saisi ehdotuksen mukaan kerätä ja tallettaa henkilötietoja suoraan säännösten nojalla, voidaan katsoa, että henkilörekisterilain 3 §:ssä säädetty hyvä rekisteritapa edellyttää, että tarvittavat tiedot kerätään ensisijaisesti rekisteröidyltä itseltään. Näin tiedot voidaan tallettaa rekisteröidyn suostumuksella yleensä niin laajasti kuin tämä on ne ilmoittanut. Tietojen kerääminen rekisteröidyltä itseltään helpottaa myös rekisterinpitäjän velvollisuutta varmistaa, että rekisteröitävät tiedot ovat virheettömiä ja ajan tasalla.

18 §. *Tiedon luovuttaminen henkilörekisteristä.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin henkilörekisterissä olevien tai sitä varten kerättyjen henkilötietojen luovuttamisesta henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten. Näihin tarkoituksiin saisi ehdotuksen mukaan luovuttaa sellaisia henkilötietoja, jotka rekisterinpitäjällä olisi asetuksen mukaan oikeus kerätä ja tallettaa henkilömatrikkeli- tai sukututkimusrekisteriin. Kysymyk-

seen tulisivat siten edellä 5 §:n perusteluissa mainitut tiedot, jotka henkilömatrikkeli- ja sukututkimusrekisterin pitäjällä olisi 5 §:n 1 momentin yhteysvaatimuksen estämättä oikeus kerätä ja tallettaa tällaiseen rekisteriin. Edellytyksenä tietojen luovutukselle olisi lisäksi, ettei rekisteröity ole kieltänyt tietojensa luovuttamista näihin tarkoituksiin.

Ehdotettu säännös koskisi yksittäisen tiedon luovuttamista yksityisen pitämästä henkilörekisteristä. Henkilötietojen massaluovutus yksityisen rekisteristä henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten määräytyy lain 19 §:n mukaan. Se on ilman rekisteröidyn suostumusta tai tietosuojalautakunnan lupaa mahdollista pykälän 1 momentin 3 kohdan nojalla eli silloin, jos luovutuksensaajalla on oikeus tallettaa luovutettavat tiedot henkilörekisteriin eikä tietojen luovutus ja käyttö vaaranna rekisteröidyn yksityisyyden suojaa eikä hänen etujaan tai oikeuksiaan. Ehdotettu säännös mahdollistaisi edellyttäen, että tietojen massaluovutus olisi lain 19 §:n mukaan mahdollista, muun muassa sen, että sukututkimusta varten pidetystä henkilörekisteristä voitaisiin luovuttaa henkilötietoja toista sukututkimusta varten.

23 §. *Kielto-oikeus.* Henkilömatrikkeleiden ja sukututkimusten joukkoon kuuluu mitä erilaisimpia henkilötiedostoja. Henkilömatrikkeleita laaditaan toisinaan myös puhtaasti kaupallisiin tarkoituksiin. Kun henkilötietoja saisi ehdotetun 5 §:n 4 momentin nojalla kerätä ja tallettaa henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten ilman rekisteröidyn myötävaikutusta, on rekisteröidyn yksityisyyden suojan kannalta perusteltua, että hänellä on oikeus saada tietää itseään koskevien tietojen käyttämisestä tällaisiin tarkoituksiin ja niin halutessaan kieltää tietojensa käyttäminen ja luovutus näihin tarkoituksiin. Tämän vuoksi ehdotetaan, että pykälässä säädetty kielto-oikeus koskisi myös henkilötietojen käyttämistä tai luovuttamista henkilömatrikkeli- ja sukututkimustarkoituksiin. Kielto-oikeus ulottuisi vain rekisteröityä itseään koskeviin tietoihin. Henkilötiedon määritelmästä johtuu, ettei kielto-oikeus estäisi keräämästä ja tallettamasta esimerkiksi viraston matrikkelia varten henkilöstöstä sellaisia tietoja, jotka liittyvät julkisen viran tai toimen hoitamiseen.

Sukututkimuksessa lienee harvinaisempaa kuin henkilömatrikkeli-litapauksissa, että rekisteröity kieltää tietojensa keräämisen ja tallettamisen tähän tarkoitukseen. Tästä huolimatta

on perusteltua, että henkilöllä on oikeus niin halutessaan kieltää tietojensa ottaminen myös sukututkimukseen. Joissakin tapauksissa henkilö ei välttämättä tunne kiinteää yhteyttä sukuun, vaikka siihen juridisesti kuuluisikin, esimerkiksi adoptiolapset.

24 §. *Henkilörekisterin käytöstä ilmoittaminen tietyissä tapauksissa.* Kuten edellä on mainittu, henkilörekisterilain turvaamaan yksityisyyteen kuuluu muun ohella oikeus tietää ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä rekisterinpidossa. Kun henkilötietoja voitaisiin ehdotuksen mukaan kerätä myös muista tietolähteistä kuin rekisteröidyltä itseltään, ehdotetaan 24 §:ään otettavassa uudessa 3 momentissa säädettäväksi, että rekisterinpitäjän on sopivin tavoin ilmoitettava rekisteröidylle henkilötietojen tallettamisesta henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten silloin, kun henkilötietoja kerätään muualta kuin rekisteröidyltä itseltään. Ilmoituksessa olisi myös mainittava, mistä tiedot on kerätty. Ehdotettu ilmoitusvelvollisuus tehostaa myös rekisteröidyn mahdollisuutta käyttää 23 §:n mukaista kielto-oikeuttaan.

Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitsisi tehdä, jos se on mahdotonta tai jos sitä ei voitaisi tehdä ilman kohtuutonta vaivaa. Arvoitaessa sitä, milloin ilmoituksen tekemisestä voitaisiin katsoa aiheutuvan kohtuutonta vaivaa, olisi otettava huomioon muun muassa rekisteröityjen määrä sekä se, onko rekisterinpitäjällä jo tiedossaan rekisteröityjen yhteystiedot vai olisiko ne hankittava ilmoituksen tekemistä varten erikseen. Ilmoitusvelvollisuudesta voisi aiheutua kohtuutonta vaivaa esimerkiksi silloin, kun henkilötiedot on kerätty pelkästään muista lähteistä kuin rekisteröidyltä itseltään, eikä rekisterinpitäjällä ole rekisteröityjen osoitetietoja, eivätkä ne ole helposti hankittavissa. Mahdotonta ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen on esimerkiksi silloin, kun tietoja kerätään kuolleista.

29 §. *Tietosuojaviranomaiset.* Toimituksellisen rekisterin pitäjällä olisi lain 26 §:n mukaan velvollisuus huolehtia siitä, että henkilörekisteri ja sen tiedot on asianmukaisesti suojattu luvantonta käsittelyä, käyttöä, tuhoamista ja muutamista sekä anastusta vastaan. Rekisterin käyttäjien piiri on siten teknisesti rajattava niin, etteivät ulkopuoliset pääse sinne. Rekisterin suojaamisesta huolehtiminen edellyttää myös, että henkilökunnalle annetaan riittävät ohjeet rekisterin suojaamisesta.

Tietosuojavaltuutettu valvoisi toimituksellis-

ten rekistereiden suojaamisvelvoitteen noudattamista. Säännös tästä ehdotetaan lisättäväksi 29 §:ään uudeksi 2 momentiksi. Tietosuojavaltuutettu voisi myös antaa ohjeita toimituksellisten rekistereiden suojaamisesta. Valvontatehtäväänsä varten tietosuojavaltuutetulla olisi oikeus saada tarpeellisia tietoja tällaisista rekistereistä. Tietojensaantioikeus rajoittuisi toimituksellisten rekistereiden rekisterinpittoa koskeviin seikkoihin. Se ei sen sijaan ulottuisi toimituksellisten rekistereiden tietosisältöön.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi esitykseen sisältyvästä tietosuojalautakuntaa ja tietosuojavaltuutettua koskevasta lakiehdotuksesta johtuvat tarkistukset.

1.2. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta

Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että viranomaisen automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pitämästä henkilörekisteristä saisi luovuttaa massaluovutuksena asetuksella säädettävät tiedot henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten. Viittaus asetukseen tarkoittaa henkilörekisteriasetuksen 2 a ja 2 b §:ää. Näissä luettelaisiin ne tiedot, jotka saisi henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa sukututkimus- tai henkilömatrikkelirekisteriin. Edellytyksenä henkilötietojen massaluovutukselle henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten olisi lisäksi, että luovutus täyttää henkilörekisterilain 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset. Tietojen massaluovutus edellyttäisi siten, että tietojen saajalla on henkilörekisterilain mukainen oikeus tallettaa tiedot henkilörekisteriin, eikä tietojen luovutus ja käyttö vaaranna rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka valtion turvallisuutta. Henkilötietojen massaluovutus henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten edellyttäisi lisäksi, ettei rekisteröity ole henkilörekisterilain 23 §:n mukaisesti kieltänyt tietojensa luovuttamista näihin tarkoituksiin.

Ehdotus ei sääntelee yksittäisten henkilötietojen luovutusta viranomaisen henkilörekisteristä sukututkimusta tai henkilömatrikkelia varten. Tämä määräytyy tietojen julkisuutta ja salassapitoa koskevien säännösten mukaan.

Henkilömatrikkeleita laadittaessa ja sukututkimuksessa tietolähteinä käytettäviä viranomaisten rekistereitä ovat esimerkiksi väestötietojärjestelmä ja varsinkin sukututkimuksessa

evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan pitämät kirkonkirjat. Henkilö-matrikkeleita laadittaessa keskeisenä tietoläh-teenä voivat olla myös viranomaisten pitämät nimikirjat.

Tietojen luovuttamisesta väestötietojärjestel-mästä säädetään väestötietolain (507/93) 6 lu-vussa. Luvussa säädetään muun muassa tietojen luovuttamisen yleisistä edellytyksistä ja siitä, mihin tarkoituksiin tietoja voidaan luovuttaa, sekä tietojen massaluovutuksesta. Kun yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia sovelletaan väestötietolain 1 §:n 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään vain asian-osaisjulkisuuden osalta, tietojen luovutus väes-tötietojärjestelmästä sukututkimusta tai henki-lömatrikkelia varten määräytyy väestötietolain säännösten mukaan.

1.3. Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuoja-valtuutetusta

1 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tie-tosuojaviranomaisista. Säännöksen 1 momentti vastaa nykyisen lain 1 §:ää. Pykälän 2 momen-tiksi on otettu nykyisen lain 8 §:n 1 momentti sanonnallisesti tarkistettuna.

2 §. Tietosuojalautakunnan tehtävistä säadet-täisiin 2 §:ssä. Säännös vastaa nykyisen lain 3 §:ää, jota on tarkistettu sanonnallisesti.

3 §. Nykyisen lain 2 §:ään sisältyvät säännök-set tietosuojalautakunnan kokoonpanosta ja asettamisesta ehdotetaan siirrettäviksi asetuk-seen. Lain 3 §:ään otettaisiin tästä viittaussään-nös.

4 §. Pykälässä säädettäisiin tietosuojalauta-kunnan puheenjohtajan ja muiden jäsenten virkavastuusta. Säännös vastaa nykyisen lain 4 §:n 1 momenttia.

5 §. Pykälässä säädettäisiin tietosuojavaltuu-tetun tehtävistä. Säännös vastaa asiallisesti nykyisen lain 7 §:ää ja tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun asetuksen 2 §:ää. Säännöksiin on tehty sanonnallisia tar-kistuksia.

6 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tie-tosuojavaltuutetun nimittämisestä. Säännös vastaa sisällöltään nykyisen lain 6 §:n 1 mo-menttia. Tietosuojavaltuutetusta ja tietosuoja-valtuutetun toimistosta säädettäisiin pykälän 2 momentin mukaan asetuksella.

7 §. Pykälässä säädettäisiin tietosuojalauta-kunnan ja tietosuojavaltuutetun oikeudesta

käyttää asiantuntijoita. Nykyisen lain 5 §:n mukaan tietosuojalautakunnalla on oikeus kuulla asiantuntijoita sekä pyytää näiltä lau-suntoja. Tietosuojavaltuutetulla on henkilöre-kisterilain 32 §:n nojalla oikeus käyttää henki-lörekistereiden tarkastuksessa tietosuojalauta-kunnan hyväksymiä asiantuntijoita. Tie-tosuojavaltuutetulla on kuitenkin käytännössä tarvetta käyttää asiantuntijoita muissakin yh-teyksissä kuin rekistereitä tarkastettaessa. Tä-män vuoksi 7 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että tietosuojavaltuutetulla olisi oikeus käyttää asiantuntijoita muulloinkin kuin tarkastusteh-tävissä.

8 §. Poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua tietosuojavaltuutetulle säädettäisiin 8 §:ssä. Säännös vastaa nykyisen lain 9 §:ää.

9 §. Pykälä sisältäisi tietosuojaviranomaisen salassapitosäännöksen. Tietosuojaviranomaisen salassapitovelvollisuudesta säädetään nykyisen lain 10 §:ssä. Säännös suojaa yksityisen henki-lökohtaisia oloja ja taloudellista asemaa sekä liike- ja ammattisalaisuutta ja rekistereiden teknistä suojaa. Tietosuojalainsäädännön ta-voitteena on henkilörekisterilain 1 §:n mukaan paitsi yksityisyyden suojaaminen myös valtion turvallisuuden varmistaminen rekisterinpidos-sa. Tästä syystä ehdotetaan, että tietosuojavi-ranomaisen salassapitovelvollisuutta koskevaa säännöstä yhdenmukaisuuden vuoksi täyden-nettäisiin niin, että siinä säädetyt salassapito-velvollisuuden piiriin kuuluisivat myös valtion turvallisuuteen liittyvät tiedot.

Tietosuojaviranomaisen salassapitosäännöstä ehdotetaan lisäksi täydennettäväksi niin, että salassapitovelvollisuus ulottuisi myös niihin ul-kopuolisiin henkilöihin, jotka suorittavat tie-tosuojaviranomaisen tehtäviä. Salassapitovel-vollisuuden piiriin kuuluisivat siten esimerkiksi huoltosopimusten perusteella atk-laitteita käsit-televät tai tietojärjestelmiä suunnittelevat hen-kilöt.

10 §. Pykälä sisältäisi rangaistussäännöksen 9 §:ssä säädetyt salassapitovelvollisuuden rik-komisesta. Säännöstä sovellettaisiin yksityisen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen. Virka-miehen ja julkisyhteisön työntekijän osalta py-kälässä viitattaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:ään (792/89), jossa säädetään virkamiehen ja jul-kisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta.

Eduskunnan hyväksyessä käsiteltävänään olevan rikoslainsäädännön kokonaisuudistuk-sen toisen vaiheen käsittävään esitykseen sisäl-tyvän rikoslain muutoksen myös tietosuojalau-

takunnasta ja tietosuojavaluutetusta annetun lakiin sisältyvä rangaistussäännös voidaan muuttaa kaikilta osin viittaussäännöksi rikoslakiin.

11 §. Pykälä sisältäisi asetuksenantovaltuuden.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Henkilötiedoista, joita henkilömatrikkeliä tai sukututkimusta varten saisi henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa rekisteriin, säädettäisiin tarkemmin henkilörekisteriasetuksessa.

Tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaluutetusta annetun lain 3 §:n, 6 §:n 2 momentin ja 11 §:n nojalla annettaisiin asetus, jossa säädettäisiin tietosuojalautakunnan kokoonpanosta

ja asettamisesta sekä jäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja asian käsittelystä lautakunnassa. Edelleen asetuksessa säädettäisiin muun muassa tietosuojavaluutetun toimiston viroista ja niiden täyttämisestä.

Asetusluonnokset ovat tämän esityksen liitteenä 2.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

henkilörekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun henkilörekisterilain (471/87) 1 §:n 3 momentti, 5 §:n 4 momentti, 23 § ja 29 §:n 3 momentti sekä

lisätään 1 §:ään uusi 4 momentti, 2 §:ään uusi 2 a ja 7 a kohta, 18 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, 24 §:ään uusi 3 momentti sekä 29 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti ja muutettu 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

— — — — —
Toimituksellisia rekistereitä koskevat soveltuvin osin ainoastaan tämän lain 2, 26 ja 29 §.

Oikeudesta julkaista painokirjoituksia säädetään erikseen. Tätä lakia ei sovelleta henkilörekisteriin, joka sisältää vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— — — — —
2 a) *toimituksellisella rekisterillä* yksinomaan tiedotusvälineen toimitustyössä käytettäväksi tarkoitettua henkilörekisteriä, joka ei ole muiden käytettävissä;
— — — — —

7 a) *henkilömatrikkelilla* julkaistavaksi tar-
koitettua henkilörekisteriä, johon rekisteröityjä
yhdistävänä tekijänä on tietty ammatti tai
koulutus, työ- tai muun yhteisön jäsenyys
taikka asema tai saavutukset kulttuurin, urhei-
lun, talouselämän tai muulla yhteiskuntaelä-
män alalla tai muu näihin rinnastettava seikka;

5 §

Henkilötietojen tallettaminen henkilörekisteriin

Luottotietotoimintaa sekä suoramainontaa,
puhelinmyyntiä ja muuta suoramarkkinointia,
osoitepalvelua, mielipide- ja markkinatutki-
musta sekä tieteellistä tutkimusta, tilastointia,
henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten
saa 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa
henkilötietoja henkilörekisteriin. Tällaisten
henkilörekisterien käytöstä sekä niihin talletet-
tavista tiedoista säädetään tarkemmin asetuk-
sella.

18 §

Tiedon luovuttaminen henkilörekisteristä

Henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten
saa henkilörekisteristä luovuttaa, jollei rekiste-
röity ole kieltänyt tiedon luovuttamista, tiedot,
jotka rekisterinpitäjällä on asetuksen mukaan
oikeus kerätä ja tallettaa tällaiseen rekisteriin.

23 §

Oikeus kieltää tiedon käyttö tai luovutus

Rekisteröidyllä on oikeus kieltää rekisterin-

pitäjää käyttämästä tai luovuttamasta häntä
itseään koskevia tietoja suoramainontaan, pu-
helinmyyntiin ja muuhun suoramarkkinointiin,
osoitepalveluun, markkina- ja mielipidetutki-
mukseen sekä henkilömatrikkelia tai sukutut-
kimusta varten.

24 §

*Henkilörekisterin käytöstä ilmoittaminen
tietyissä tapauksissa*

Jollei tietoja ole kerätty rekisteröidyltä itsel-
tään, rekisterinpitäjän on sopivin tavoin ilmoi-
tettava rekisteröidylle henkilötietojen talletta-
misesta henkilömatrikkelia tai sukututkimusta
varten. Ilmoituksessa on myös mainittava, mis-
tä tiedot on kerätty. Ilmoitusta ei kuitenkaan
tarvitse tehdä, jos se on mahdotonta tai jos sitä
ei voida tehdä ilman kohtuutonta vaivaa.

29 §

Tietosuojaviranomaiset

Tietosuojavaltuutettu valvoo toimituksellisen
rekistereiden suojaamisvelvollisuuden nou-
dattamista ja voi antaa ohjeita rekistereiden
suojaamisesta. Tietosuojavaltuutetulla on oi-
keus tässä tarkoituksessa saada rekisterinpitä-
jältä tarpeellisia tietoja rekistereistä.

Tietosuojaviranomaisista ja niiden tehtävistä
säädetään tietosuojalautakunnasta ja tie-
tosuojavaltuutetusta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

2.

Laki**yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) 18 a §:ään, sellaisena kuin se on 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (472/87), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

18 a §

Edellä 1 momentissa tarkoitettua henkilörekisteristä saa henkilörekisterilaissa tarkoitettuna massaluovutuksena luovuttaa henkilömatrikkeliä tai sukututkimusta varten asetuksella tarkemmin säädettyjä henkilötietoja, jos luovu-

tus täyttää henkilörekisterilain 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset eikä rekisteröity ole kieltänyt tiedon luovuttamista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 ____.

3.

Laki**tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Henkilörekisterilaissa (471/87) tarkoitettujen asioiden käsittelemistä varten oikeusministeriön yhteydessä on tietosuojalautakunta ja tietosuojavaltuutetun virka.

Tietosuojavaltuutetulla on toimisto, jossa on esittelijöinä toimivia virkamiehiä ja muuta henkilökuntaa. Tietosuojavaltuutettua avustaa ja hänen sijaisenaan on tietosuojavaltuutetun toimiston toimistopäällikkö, joka voi tietosuojavaltuutetun määräyksestä käyttää tämän puhevaltaa.

hittämistarvetta sekä tehdä tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

3 §

Tietosuojalautakunnan kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään asetuksella.

4 §

Tietosuojalautakunnan puheenjohtaja ja muut jäsenet toimivat virkamiehen vastuulla.

Tietosuojalautakunta

2 §

Tietosuojalautakunnan tehtävänä on:

1) käsitellä ja ratkaista asiat, jotka henkilörekisterilain mukaan kuuluvat sen päätettäväksi;

2) käsitellä henkilörekistereihin liittyviä, lain soveltamisalan kannalta periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä; sekä

3) seurata henkilörekisterilainsäädännön ke-

Tietosuojavaltuutettu

5 §

Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on:

1) käsitellä ja ratkaista henkilörekistereitä koskevat asiat siten kuin henkilörekisterilain 33—36 §:ssä säädetään sekä hoitaa muut henkilörekisterilaista johtuvat tehtävät;

2) seurata henkilörekisterikäytännön yleistä kehitystä ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita;

3) huolehtia toimialaansa kuuluvasta tiedustustoiminnasta; sekä

4) huolehtia henkilörekistereihin liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä.

6 §

Tietosuojavaltuutetun nimittää tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä virkaa haettavaksi julistamatta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Tietosuojavaltuutetuksi nimitetty vapautuu hoitamasta muuta virkaa tai tointa siksi ajaksi, jonka hän toimii tietosuojavaltuutettuna.

Tietosuojavaltuutetusta ja tietosuojavaltuutetun toimistosta säädetään asetuksella.

Erinäisiä säännöksiä

7 §

Tietosuojalautakunnalla ja tietosuojavaltuutetulla on oikeus kuulla asiantuntijoita sekä pyytää näiltä lausuntoja.

8 §

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan tietosuojavaltuutetulle virka-apua hänelle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

9 §

Tietosuojalautakunnan jäsen tai sihteeri, tietosuojavaltuutettu tai hänen palveluksessaan oleva taikka näiden tehtäviä suorittava ei saa sivulliselle luvattomasti ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen, mitä hän siinä tehtä-

vässään on saanut tietää toisen henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta, liike- tai ammattisalaisuudesta taikka valtion turvallisuuteen liittyvästä asiasta tai rekisterien teknisestä suojauksesta. Sama koskee tämän lain 7 §:ssä ja henkilörekisterilain 32 §:ssä tarkoitettua asiantuntijaa.

Edellä 1 momentissa säädetty ei estä rekisterin teknistä suojausta koskevien tietojen antamista rikoksen selvittämistä ja syytteenpääntöä varten.

10 §

Joka vastoin 9 §:n säännöksiä ilmaisee tai käyttää siinä tarkoitettuja tietoja, on tuomittava tietosuojaviranomaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan kuitenkin rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.

11 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

12 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 30 päivänä huhtikuuta 1987 annettu laki (474/87).

Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

1.

Laki**henkilörekisterilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun henkilörekisterilain (471/87) 1 §:n 3 momentti, 5 §:n 4 momentti, 23 § ja 29 §:n 3 momentti sekä

lisätään 1 §:ään uusi 4 momentti, 2 §:ään uusi 2 a ja 7 a kohta, 18 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, 24 §:ään uusi 3 momentti sekä 29 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti ja muutettu 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Lain soveltamisala

Tämä laki ei aiheuta muutosta oikeuteen julkaista painokirjoituksia.

Toimituksellisia rekistereitä koskevat soveltuvien osin ainoastaan tämän lain 2, 26 ja 29 §.

Oikeudesta julkaista painokirjoituksia säädetään erikseen. Tätä lakia ei sovelleta henkilörekisteriin, joka sisältää vain tiedotusvälineessä julkaistua aineistoa sellaisenaan.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2 a) toimituksellisella rekisterillä yksinomaan tiedotusvälineen toimitustyössä käytettäväksi tarkoitettua henkilörekisteriä, joka ei ole muiden käytettävissä;

7 a) henkilömatrikkelilla julkaistavaksi tarkoitettua henkilörekisteriä, johon rekisteröityjä yhdistävänä tekijänä on tietty ammatti tai koulutus, työ- tai muun yhteisön jäsenyys taikka asema tai saavutukset kulttuurin, urheilun, talouselämän tai muulla yhteiskuntaelämän alalla tai muu näihin rinnastettava seikka.

5 §

*Henkilötietojen tallettaminen
henkilörekisteriin*

Luottotietotoimintaa sekä suoramainontaa, puhelinmyyntiä ja muuta suoramarkkinointia,

Luottotietotoimintaa sekä suoramainontaa, puhelinmyyntiä ja muuta suoramarkkinointia,

Voimassa oleva laki

osoitepalvelua, mielipide- ja markkinatutkimusta sekä tieteellistä tutkimusta ja tilastointia varten saa 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa henkilötietoja henkilörekisteriin. Tällaisten henkilörekisterien käytöstä sekä niihin tallettavista tiedoista säädetään tarkemmin asetuksella.

Ehdotus

osoitepalvelua, mielipide- ja markkinatutkimusta sekä tieteellistä tutkimusta, tilastointia, henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten saa 1 momentin estämättä kerätä ja tallettaa henkilötietoja henkilörekisteriin. Tällaisten henkilörekisterien käytöstä sekä niihin tallettavista tiedoista säädetään tarkemmin asetuksella.

18 §

Tiedon luovuttaminen henkilörekisteristä

Henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten saa henkilörekisteristä luovuttaa, jollei rekisteröity ole kieltänyt tiedon luovuttamista, tiedot, jotka rekisterinpitäjällä on asetuksen mukaan oikeus kerätä ja tallettaa tällaiseen rekisteriin.

23 §

Oikeus kieltää tiedon käyttö tai luovutus

Rekisteröidyllä on oikeus kieltää rekisterinpitäjää käyttämästä tai luovuttamasta häntä itseään koskevia tietoja suoramainontaan, puhelinmyyntiin ja muuhun suoramarkkinointiin, osoitepalveluun sekä markkina- ja mielipidetutkimukseen.

23 §

Oikeus kieltää tiedon käyttö tai luovutus

Rekisteröidyllä on oikeus kieltää rekisterinpitäjää käyttämästä tai luovuttamasta häntä itseään koskevia tietoja suoramainontaan, puhelinmyyntiin ja muuhun suoramarkkinointiin, osoitepalveluun, markkina- ja mielipidetutkimukseen sekä henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten.

24 §

Henkilörekisterin käytöstä ilmoittaminen tietyissä tapauksissa

Jollei tietoja ole kerätty rekisteröidyltä itseltään, rekisterinpitäjän on sopivin tavoin ilmoitettava rekisteröidylle henkilötietojen tallettamisesta henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten. Ilmoituksessa on myös mainittava, mistä tiedot on kerätty. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on mahdotonta tai jos sitä ei voida tehdä ilman kohtuutonta vaivaa.

29 §

Tietosuojaviranomaiset

Tietosuojavaltuutettu valvoo toimituksellisten rekistereiden suojaamisvelvollisuuden noudatta-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

mista ja voi antaa ohjeita rekistereiden suojaamisesta. Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tässä tarkoituksessa saada rekisterinpitäjältä tarpeellisia tietoja rekistereistä.

Tietosuojavaltuutetun toimistosta sekä tietosuojalautakunnan kokoonpanosta ja asian käsittelystä lautakunnassa säädetään tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetussa laissa (474/87).

Tietosuojaviranomaisista ja niiden tehtävistä säädetään tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

2.

Laki

yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) 18 a §:ään, sellaisena kuin se on 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (472/87), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 a §

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilörekisteristä saa henkilörekisterilaissa tarkoitettuna massaluovutuksena luovuttaa henkilömatrikkelia tai sukututkimusta varten asetuksella tarkemmin säädettyjä henkilötietoja, jos luovutus täyttää henkilörekisterilain 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset eikä rekisteröity ole kieltänyt tiedon luovuttamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

1.

Asetus**henkilörekisteriasetuksen muuttamisesta**

Oikeusministerin esittelystä
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun henkilörekisteriasetuksen (476/87) 13 §, sellaisena kuin se on 3 päivänä kesäkuuta 1988 annetussa asetuksessa (479/88), sekä *lisätään* asetukseen uusi 2 a ja 2 b § seuraavasti:

2 a §

Sukututkimusrekisterit

Henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentin estämättä saa sukututkimusta varten tarkoitettuun henkilörekisteriin kerätä ja tallettaa tiedon sukuun kuuluvan henkilön ja tämän aviopuolison nimestä, syntymäajasta ja -paikasta, vihkimisajasta, kuolinajasta ja -paikasta ja arvosta tai ammatista sekä osoitetiedot yhteydenottoa varten. Lisäksi rekisteriin saa kerätä ja tallettaa muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset henkilötiedot. Tietoja kerättäessä ja tallettaessa on huolehdittava siitä, ettei rekisteri tietosisältönsä vuoksi vaaranna rekisteröidyn yksityisyyden suojaa.

2 b §

Henkilömatrikkelirekisterit

Henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentin estämättä saa henkilömatrikkelia varten kerätä ja tallettaa tiedon rekisteröidyn ja tämän aviopuolison nimestä, syntymäajasta ja -paikasta,

vihkimisajasta, kuolinajasta ja -paikasta ja arvosta tai ammatista sekä rekisteröidyn lasten ja vanhempien nimestä, syntymäajasta ja -paikasta, kuolinajasta ja -paikasta ja arvosta tai ammatista sekä tiedon henkilörekisterilain 2 §:n 7 a kohdassa tarkoitettua rekisteröityjä yhdistävästä tekijästä ja osoitetiedot yhteydenottoa varten. Tietoja kerättäessä ja tallettaessa on huolehdittava siitä, ettei rekisteri tietosisältönsä vuoksi vaaranna rekisteröidyn yksityisyyden suojaa.

13 §

Henkilötiedon luovuttaminen ulkomaille

Ilman henkilörekisterilain 22 §:ssä tarkoitettua lupaa saa henkilötietoja luovuttaa niihin maihin, jotka ovat liittyneet yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskevaan yleissopimukseen (SopS 36/92).

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

2.

Asetus**tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta**

Oikeusministerin esittelystä säädetään tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta päivänä kuuta 19 annetun lain (/) 3 §:n, 6 §:n 2 momentin ja 11 §:n nojalla:

Tietosuojalautakunnan kokoonpano

1 §

Tietosuojalautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä viisi muuta jäsentä, jotka valtioneuvosto määrää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kullekin heistä on lisäksi määrättävä henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan jäsenten ja varajäsenten tulee olla rekisteritoimintaa tuntevia. Sen lisäksi puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla ja yhdellä jäsenellä ja tämän varajäsenellä tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Lautakunnassa tulee myös olla edustettuna hyvä tietotekniikan asiantuntemus.

Jos lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, muu jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, oikeusministeriö määrää hänen tilalleen jäljellä olevaksi toimikaudeksi uuden jäsenen sekä tarvittaessa samalla puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

2 §

Lautakunnalla on päätoiminen sihteeri ja sillä voi olla myös sivutoimisia sihteereitä.

3 §

Lautakunnan kutsuu koolle puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun kokouksen puheenjohtajan lisäksi läsnä on vähintään kolme muuta jäsentä.

Asioiden käsittely tietosuojalautakunnassa

4 §

Asioiden käsittely tietosuojalautakunnassa tapahtuu lautakunnan sihteerin esittelystä.

Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö on kannattanut. Äänen mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, jota kokouksen puheenjohtaja on kannattanut.

Kokouksesta laaditaan pöytäkirja, josta ilmenee, ketkä ovat osallistuneet asian käsitte-

lyyn, sekä asiassa mahdollisesti toimitettu äänestys. Pöytäkirjan allekirjoittaa sihteeri.

5 §

Lautakunnan toimituskirjat allekirjoittaa puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja ja varmentaa sihteeri.

Virkojen kelpoisuusvaatimukset ja täyttäminen sekä virkavapaus

6 §

Tietosuojavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja hyvä perehtyneisyys tietosuoja-asioihin.

Tietosuojavaltuutetun toimiston toimistopäällikön ja tietosuojalautakunnan päätoimisen sihteerin kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

Toimiston ylitarkastajan, tarkastajan ja esittelijän kelpoisuusvaatimuksena on virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksena on virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto taikka muu viran tai tehtävän edellyttämä koulutus.

7 §

Tietosuojavaltuutetun toimiston toimistopäällikön nimittää valtioneuvosto.

Toimiston muun henkilöstön nimittää tai ottaa tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojalautakunnan päätoimisen sihteerin ottaa oikeusministeriö ja sivutoimisen sihteerin tietosuojalautakunta.

8 §

Tietosuojavaltuutetulle myöntää virkavapautta oikeusministeriö. Yli vuoden kestävä virkavapauden myöntää kuitenkin valtioneuvosto, jollei virkavapaus perustu lakiin tai virkaehtosopimukseen.

Toimistopäällikölle myöntää virkavapautta tietosuojavaltuutettu. Yli vuoden kestävä vir-

kavapauden myöntää kuitenkin oikeusministeriö, jollei virkavapaus perustu lakiin tai virkaehtosopimukseen.

Virkavapauden muille kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille toimiston virkamiehille myöntää tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojalautakunnan sihteerille myöntää virkavapautta tietosuojalautakunta. Yli vuoden kestävä virkavapauden myöntää kuitenkin oikeusministeriö, jollei virkavapaus perustu lakiin tai virkaehtosopimukseen.

9 §

Viran hoidosta virkavapauden aikana ja avoinna olevan viran väliaikaisen hoitajan ottamisesta päättää se viranomainen, joka myöntää siitä virkavapauden.

Palkkiot

10 §

Tietosuojalautakunnan puheenjohtaja ja muut jäsenet saavat palkkiota oikeusministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaan. Ennen palkkioiden vahvistamista asiasta tulee pyytää valtiovarainministeriön lausunto.

11 §

Tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuu-

tetusta annetun lain (/) 7 §:ssä tarkoitetuilla asiantuntijoilla on oikeus saada korvaus oikeusministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaan. Ennen perusteiden vahvistamista tulee asiassa pyytää valtiovarainministeriön lausunto.

Erinäiset säännökset

12 §

Tietosuojavaltuutetun on vuosittain annettava toiminnastaan oikeusministeriölle kertomus, joka sisältää tietoja kertomusvuonna tietosuojavaltuutetun toimistossa ja tietosuojalautakunnassa käsitellyistä asioista. Kertomuksessa tulee myös olla selostus havainnoista henkilörekisterilainsäädännön noudattamisesta ja sen uudistamistarpeista.

13 §

Tietosuojalautakunta voi tarvittaessa vahvistaa itselleen ja tietosuojavaltuutettu toimistolle työjärjestyksen.

14 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tällä asetuksella kumotaan tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 30 päivänä huhtikuuta 1987 annettu asetus (477/87).

